

ОРГАНИЗАЦИЈАТА НА ЖЕНИ НА ОПШТИНА СВЕТИ НИКОЛЕ
Цветан Димов бр. 14 , п.фах 13
2220 Свети Николе
Република Македонија
☎ / факс: 032/444-620
е-маил: wom_org@yahoo.com
www.womsvetnikole.org.mk

КАКО УСПЕАВМЕ, ИЛИ ЗОШТО ТОКМУ СЕГА ЈА ОЦЕНУВАМЕ НАШАТА РАБОТА?

**ИЗВЕШТАЈ ЗА ЕВАЛУАЦИЈАТА НА ОРГАНИЗАЦИЈАТА НА ЖЕНИ НА ОПШТИНА
СВЕТИ НИКОЛЕ
(1998-2004)**

Надворешни евалуаторки: Наташа Миленковиќ и Афердита Хаџијаха Имери

Нарачател на надворешната евалуација: Организација на жени на општина Свети Николе

Период на имплементација: Септември 2004 - Декември 2004.

Превод на македонски: Радмила Сандева

Лектура и коректура: Ива Орцева и Марија Теофиловска

Компјутерска обработка: Александар Богатинов

СОДРЖИНА

1.	Резиме	4
2.	Организациски контекст	11
3.	Опис на процесот на евалуација	13
	3.1 Цели на Евалуацијата	
	3.2 Методологија	
4.	Здравствена програма	16
	4.1. Предавања и работилници	
	4.2. Бесплатни гинеколошки прегледи	
	4.3. Група за самопомош	
	4.4. Кампања и лобирање	
	4.5. Резултатите од истражувањето	
	4.6. Промотивни и едукативни материјали на Здравствената програма	
	4.7. Главни успеси на здравствената програма	
	4.8. Главни препораки за здравствената програма	
5.	Евалуација на организацијата	30
	5.1. Процеси на организацијата	
	5.2. Внатрешна перцепција на структурата на организацијата	
	5.3. Резултати на организацијата	
	5.4. Соработка и комуникација со другите	
	5.5. Присутност во медиумите	
	5.6. Веб страна	
6.	Насоки за во иднина	38
	6.1. Главни успеси на организацијата	
	6.2. Главни препораки за организацијата	
7.	Препораки на постојаниот донатор на ОЖО Свети Николе	42
	Додаток 1: Договор за евалуација	43
	Додаток 2: Евалуациски план	46
	Додаток 3: Развојна матрица ОЖО Свети Николе од 1998. до 2004.	48
	Додаток 4: Анкетни прашања за корисничките на здравствената програма	54
	Додаток 5: Анкетни прашања за контролната група на жени	56
	Додаток 6: Евалуациски прашања за интервјуата	58
	Додаток 7: Графички приказ на порастот на буџетот на ОЖО Свети Николе	59
	Додаток 8: Дел од интервјуто со директорот на Здравствениот Фонд во Свети Николе	60
	Додаток 9: Внатрешна перцепција на структурата на организацијата	61
	Додаток 10: Внатрешна перцепција на процесот на донесување на одлуки	62
	Додаток 11: Внатрешна перцепција на пренесувањето на информациите	63
	Додаток 12: Корелација меѓу едукацијата и одењето на редовни гинеколошки прегледи	64

Благодарност

Во оваа пригода би сакале да се заблагодариме на членките и членот на Управниот и Надзорниот одбор на Организацијата на жени на општина Свети Николе (во понатамошен текст ОЖО Свети Николе) за времето коешто го одвоија да соработуваат со нас како евалуаторки и за нивната подготвеност да присуствуваат на состаноците до доцна навечер и во празнични денови. Посебно би сакале да им се заблагодариме на Вера Златева, Радмила Сандева, Билјана Димова и Даниела Панева кои беа секогаш подготвени да се ангажираат.

За да присуствуваат на евалуацискиот состанок, локалните координаторки од селата доаѓаа во Свети Николе и со тоа покажаа заинтересираност за понатамошната работа на организацијата, но и за средба со нас. За ова сме и многу благодарни.

Голема благодарност им должиме на сите луѓе коишто имаа желба и време да бидат интервјуирани и да ги поделат со нас своите размислувања и сознанија за работата на ОЖО Свети Николе.

На крај, неизмерно сме им благодарни на корисничките на проектот за млади жени и на групата за самопомош за нивното учество во фокус групите со коишто разговаравме за досегашните придобивки и препораките за идната работа на ОЖО Свети Николе.

Посебна благодарност им должиме на координаторките во селата и волонтерките на ОЖО Свети Николе коишто ја спроведоа анкетата со директните кориснички на здравствената програма на оваа организација, потоа на членките на организацијата коишто ги внесуваа податоците од анкетата и на корисничките и жените што не учествувале во проектите на организацијата (контролната група), а се согласија да го пополнат анкетниот прашалник.

На Афердита Хаџијаха Имери сме и благодарни за времето, енергијата и целокупниот придонес што како волонтерка го даде во оваа евалуација.

И се заблагодаруваме на Радмила Сандева за преводот на извештајот на македонски јазик а посебна благодарност до Ива Орцева и Марија Теофиловска за волонтерскиот ангажман во врска со лектура и коректура на извештајот.

На крај, но не и на последно место, сакаме да се заблагодариме на постојаниот донатор на ОЖО Свети Николе, шведската женска фондација Kvina till Kvina, којашто финансиски ја одобри и поддржа оваа евалуација.

1. Резиме

1.1. Организациски контекст: ОЖО Свети Николе работи од 1990, а во 1998. е пререгистрирана по новиот Закон за здруженија и фондации. ОЖО Свети Николе е најважна женска НВО во источна Македонија и е членка на различни мрежи на НВОи на национално ниво. Работата на ОЖО Свети Николе претставува комбинација на активности за родово освестување на жените, едукација, ширење на информации и јавно застапување во партнерство со други НВОи, локални заедници и државни институции. Сето тоа го следат и го објавуваат електронските и пишаните медиуми.

1.2. Опис на процесот на евалуација: Оваа евалуација ја опфаќа работата на здравствената програма и целокупната работа на организацијата (организациските процеси и резултати, соработката со други) и дава насоки за во иднина. Се однесува на периодот од 1998. до 2004. година. Евалуацијата ја планираа и изведуваа надворешни евалуаторки: Наташа Миленковиќ и Афердита Хаџијаха Имери.

1.3. Специфични цели на оваа евалуација се:

- Проценка на ефикасноста на работата на ОЖО Свети Николе во однос на поставените и постигнатите цели;
- Проценка на спроведените активности и нивната усогласеност со поставените цели;
- Проценка на придонесот и адекватноста на управувачката структура во реализацијата на проектите.

1.4. Методологија: Надворешните евалуаторки го креираа евалуацискиот план и развојната матрица на ОЖО Свети Николе во соработка со организацијата. Главниот состанок на којшто се утврди со што ќе се занимава оваа евалуација се одржа со членките и членот на Управниот и Надзорниот Одбор. На него беше договорено евалуацијата да овозможи гледиште од шест различни аспекти кон кои ќе придонесат: 1. директните кориснички на здравствената програма; 2. членките на организацијата во различни улоги; 3. соработници/чки од други НВОи; 4. претставници/чки на локални и национални институции; 5. претставници/чки на локалните медиуми; 6. претставнички на донаторите. Реализацијата на евалуацијата опфаќа: 18 интервјуа, 5 фокус групи, 1 работилница и анкета во која се опфатени триесет проценти од директните кориснички и триесет проценти од жените коишто не учествувале во здравствената програма. Во оваа евалуација на различни начини придонесоа 400 луѓе. Евалуациските активности се случуваа во општината Свети Николе и во Скопје.

1.5. Здравствена програма

Наоди: Оваа програма започнала со одржување на предавања за директните кориснички и тоа во селските средини комбинирани со бесплатни гинеколошки прегледи, а достигнала ниво на јавно застапување за промена на Законот за здравствена заштита и воведување на амандман за бесплатни гинеколошки прегледи, што воедно е и најголем успех и извршено влијание на самата организација. Здравствената програма се одвивала преку работилници, бесплатни гинеколошки прегледи, група за самопомош и различни активности на јавно застапување. Еден од најважните успеси на оваа програма е поврзувањето на работата со најдиректно загрозените (групата за самопомош на жени заболени од рак) со промена на Законот за здравствена заштита, преку формирање на мрежа на женски НВО-и кои се занимаваат со здравствени проекти, како и со соработка со локални и државни институции.

Главни препораки во однос на здравствената програма

- Да се започнат иницијативи на локално ниво за набљудување на загадувањето и измена на водоводната инфраструктура во градот, заедно со други НВОи, релевантни професионалци/ки и со локалната самоуправа;
- Да се пронајде најадекватен начин Центарот за самопомош на жени заболени од рак да премине од визија во реалност;
- Подобро да се сознаат потребите на жените во пооделни села;
- Да се унапреди комуникацијата и соработката со гинеколозите од амбулантата во Свети Николе;
- Да се одржуваат редовни конференции за печат на национално ниво.

1.6. Предавања и работилници

Наоди: Овој вид на активност бил многу посетен од страна на корисничките во 13-те села и во 3-те града во коишто се одвивале. По три години, од предавања се преминало на поинтерактивна и поприменлива работа за искусно учење - работилници. Оваа основна активност помогнала да се одржи трајна промена во животот на жените, т.е редовно одење на гинеколог. Во однос на контекстот на работата, одењето во селата (што се прави од мал број на НВОи) и работењето со навистина општествено маргинализирана популација: жени од села, е од особена важност и претставува новина. Покрај жените од селата во оваа програма биле вклучени и млади жени што исто така е многу важно бидејќи се работи за ранлива популација. Целокупните едукативни активности придонеле за повисоко ниво на информираност и како резултат на тоа и изградување свестност кај жените за потребата да одат на редовни гинекошкоски прегледи.

Главни препораки за понатамошната работа за едукација:

- Да се задржи се што е добро: формата (работилници), корисничките (жени од села) и едукаторките;
- Понатамошна работа и креирање на специјализирани здравствени програми за млади жени со коишто до сега се работело само повремено.

1.7. Бесплатни гинеколошки прегледи

Наоди: Оваа форма на активност ги следела предавањата/работилниците и како таква претставува спојување на теоријата (едукативните активности) и праксата (прегледите). Најважно што произлегло од бесплатните гинеколошки прегледи е што им било овозможено на жените од селата да одат на гинеколог, што инаку го прават многу ретко и нередовно. Оваа активност допринесла и за вмрежување на локално ниво.

Главни препораки за бесплатните гинеколошки прегледи:

- Да се вклучи што поголем број на кориснички со најнизок степен на образование, како во селата така и во градот;
- Да се планира еднодневна редовна кампања секоја година во текот на месец март како месец за борба против ракот, чија цел би била да се потсетат жените да одат на редовни гинеколошки прегледи секоја година. Неопходно би било оваа кампања да биде покриена како од локалните така и од националните медиуми.

1.8. Група за самопомош

Наоди: Групата за самопомош на жени заболени од рак има 14 членки во Свети Николе. Главна вредност на оваа активност е безрезервната подршка и зајакнување на жените заболени од рак, како и високото ниво на доверливост на работата на оваа група.

Главни препораки за понатамошна работа на групата за самопомош:

- Да се продолжи соработката со Виолета Томовска којашто им е идол на жените во оваа група;
- Да се направи список на лекари и лекарки со коишто членките од групата за самопомош имале проблеми и да се сподели со жените заболени од рак;
- Да се користи и прошири социјалната мрежа (како професионални, така и приватни контакти) којашто ја имаат членките на ОЖО Свети Николе, за ефикасно организирање на непланираните, а потребни прегледи на заболените жени од групата за самопомош.

1.9. Кампања и лобирање

Наоди: Кампањата и лобирањето за амандман за бесплатни гинеколошки прегледи во рамките на Законот за здравствена заштита на ниво на Република Македонија за прв пат биле споменати на евалуациската работилница на ОЖО Свети Николе којашто во 2002. била фацитирана од надворешни лица. Потоа е направен добар и прецизен план на кампањата и лобирањето, а доследноста до овој план е еден од клучните успеси на ова јавно застапување.

Главен успех на ОЖО Свети Николе и на здравствената програма е усвојувањето на амандманот за бесплатни гинеколошки прегледи од страна на Парламентот на Република Македонија на 25 февруари 2004.

Главни препораки во врска со кампањата и лобирањето:

- Да се изработи акционен план за 2005. за начинот на набљудување на спроведувањето на амандманот. Во врска со ова е потребно да се дефинира прецизна финасиска конструкција во однос на вкупниот број на жени во Република Македонија коишто не се здравствено осигурени, а се постари од 18 години;
- Во иднина да се работи само со оние организации од мрежата коишто се мотивирани и имаат доволно самостоен капацитет да продолжат да работат на здравствената програма во својата средина.

1.10. Анкета со директните кориснички на здравствената програма и со контролната група на жени коишто не учествувале во здравствената програма

Наоди: Анкетата е направена на примерок од 30% директни кориснички на здравствената програма т.е. 163 жени, и со контролна група од 168 жени коишто не биле кориснички на здравствената програма. Анкетата е спроведена во 10 села и во Свети Николе. Целта на овој метод беше да ја покаже сличноста или разликата помеѓу жените што посетувале предавања/работилници, а потоа и бесплатни гинеколошки прегледи и жените што не учествувале во проектите. Од анкетата дознавме дека најголем проблем за жените во општина Свети Николе е сиромаштијата, едукативните активности најмногу ги посетувале жени со основно и средно образование на возраст од 20 до 50 години, а на бесплатните гинеколошки прегледи најмногу оделе жени помеѓу 30 и 60 години.

Главни препораки за понатамошната работа со директните кориснички:

- Подобрo и благовремено да се информираат сите потенцијално заинтереситрани кориснички во селата;

- Посебно внимание да се посвети и повеќе да се вклучат жени со најниско образование;
- И во иднина да се задржи ваквиот начин на работа (работилници и бесплатни прегледи);
- Да се работи во селата на општина Свети Николе, посебно со жените кои досега не учествувале во здравствената програма.

1.11. Промотивен и едукативен материјал во здравствената програма

Наоди: Промотивниот и едукативниот материјал во здравствената програма ги претставуваат лифлетите и брошурите. Заедничко им е што се напишани на лесен и разбирлив јазик за најшироката популација.

Главни препораки во врска со подобрувањето на промотивниот и едукативниот материјал:

- Поголем број на графички прикази коишто ќе бидат избалансирани со текстот;
- Пожелно би било да се најде нова печатница којашто ќе овозможи еднаков стандард на печатење за сите публикации на ОЖО Свети Николе.

1.12. Евалуација на организацијата

Наоди: Евалуацијата на организацијата се занимава со процесите и резултатите, како и со односите кои ОЖО Свети Николе ги има со други вклучувајќи ја и најшироката јавност. Покрај здравствената програма, ОЖО Свети Николе се занимава и со програма за млади преку работата на Вавилон центарот и развива правен тим. Се негуваат вредности како што се солидарност, упорност, честост, истрајност, посветеност и ефикасност, а се поттикнува мотивацијата како на новите така и на старите членки. Развојниот капацитет и отвореноста кон учење ја чинат ОЖО Свети Николе организација којашто може многу убаво, а можеби и брзо да напредува и со тоа да го потпомогне професионализмот во организацијата. Од многу основно ниво кадешто сите членки ги извршуваат сите работи, ОЖО Свети Николе се поместила на ниво на специјализирани тимови коишто се занимаваат со посебни општествени проблеми. Односите во организацијата станаа уште подобри бидејќи сите членки се горди на успехот, што нужно ја зголемува довербата и ентузијазмот за идната работа. Актуелизирањето и континуираната работа на родови теми им помага на другите да ги разберат специфичните проблеми на жените.

Главни препораки за понатамошниот развој на организацијата:

- Прв и нејнеопходен приоритет е стратешкото планирање коешто ќе вклучува и развивање на систем за мониторинг/надгледување (вклучувајќи ги и медиумите) и евалуација/проценување.

1.13. Процеси на организацијата

Наоди: Мисијата на организацијата е: "Унапредување на положбата на жените во сите сфери како што се: еманципација и родова еднаквост, здравствена едукација и заштита на жените, како превентива преку разни форми на предавања и прегледи, давање на секаков вид на помош (правна, социјална и др), човекови права/женски права со посебен осврт на насилството врз жените и децата, работа со деца, млади и со општата популација". Организацијата има приближно 500 членки со различна образовна, старосна, економско-социјална и етничка структура. Од нив 30 се активни на волонтерска основа. Структурата на организацијата се состои од Генерално собрание,

Управен и Надзорен одбор, претседателка и подпретседателка на организацијата. Структурата се менувала повеќе пати од основањето што значи дека организацијата ги следи своите промени и го усогласува организацискиот процес кон својот развој. ОЖО Свети Николе е отворена за прием на нови членки, а добра страна на овој систем е менторската работа. Постојаното мобилизирање и мотивирање како на ангажирани млади интелектуалки така и на жени на управувачки функции во Свети Николе влијае врз константниот развој на капацитетот на организацијата.

Главни препораки во врска со организациските процеси:

- Да се преиспита мисијата на организацијата и да се артикулираат општите цели на организацијата, специфичните цели на проектите како и целите на поделните активности;
- Да се дефинира визијата на организацијата;
- Да се формира Советодавен одбор;
- Да се осмисли и артикулира Правилник за работа којшто би требало да ги содржи сите постапки за работа на една организација.

1.14. Резултати на организацијата

Наоди: Секојдневната, но не и занемарлива работа на ОЖО Свети Николе покажува истрајност, посветеност, развоен капацитет и професионалност. Организацијата има препознатливост стекната на национално ниво благодарение на кампањата "Не вртете го погледот". Резултатите на организацијата се воочуваат и преку разработената тимска работа на различни програми и добрата комуникација и однос со постојаниот донатор (KtK). Добрата практика воспоставена во 2003. на печатење и јавна дистрибуција на годишен извештај е посебно успешна поради високата финансиска транспарентност.

Главни препораки во врска со резултатите на организацијата:

- Да се зајакне капацитетот на организацијата во сите тимови: во пишувањето на проекти преку набавка на литература, пренесување на постоечките знаења (од постојано вработеното лице и претседателката на организацијата), учење на англиски јазик; обука за работа на компјутер и постојана комуникација со присутните донатори во Република Македонија.

1.15. Соработка и комуникација со други НВОи и институции, но и со јавноста

Наоди: Проактивноста и подготвеноста за соработка којашто ОЖО Свети Николе ја покажува кон другите НВОи и институции на локално ниво е импресивна. Но од друга страна недостига проактивно однесување во однос на институциите на централно ниво и донаторите. Ефикасноста на работата на организацијата во однос на брзината на дејствување и содржината на материјалот, изградила стабилна основа за соработка со националните НВОи. Конференциите за печат покажаа дека доброто планирање и професионално осмислената кампања на националните медиуми води кон национална препознатливост и ширење на идеите како меѓу професионалните кругови така и меѓу општата популација .

Главни препораки во врска со соработката со другите НВОи и јавноста:

- Да се искористи веќе постоечката соработка со најактивните НВОи во Свети Николе и да се надгради со координација и евентуално развивање на заеднички

- активности на локално ниво;
- Со оглед на натамошното планирање на работата за набљудување на спроведувањето на законот, ОЖО Свети Николе треба континуирано да го одржува вниманието на медиумите на национално ниво;
- Да се врши поширока дистрибуција на печатениот годишен извештај: на партнерски НВОи од Скопје, на членките на мрежата, на локалните координаторки во селата и на донаторите.

1.16. Насоки за во иднина

Наоди: Кога се размислува за идната работа на организацијата очигледни се различните перспективи коишто секоја на свој начин придонесуваат за постоечката развојна линија на организацијата. Сферите на работа за коишто се заинтересирани активните членки и членови на ОЖО Свети Николе покриваат: работа со млади, Центар за самопомош на жени заболени од рак, Центар за давање на бесплатна правна помош, СОС телефон за жени-жртви на семејно насилство.

Главни препораки во врска со иднината:

- Да се направи стратешко планирање;
- Во идните планови да се интегрираат потребите на корисничките (жените од селата) коишто се однесуваат на здравствената едукација, организирање на курсеви за англиски јазик и обука за работа со компјутери;
- Да се искористат одличните резултати постигнати во 2004. за привлекување на средства од други донатори и за зајакнување на организацискиот капацитет во наредните две години.

1.17. Главна препорака на постојаниот донатор:

- Да се поддржи организацискиот развој на ОЖО Свети Николе во наредните две-три години како еден од нужните услови за понатамошен развој на организацијата. Тоа значи дека во овој и следниот годишен буџет треба да биде поддржано сè што е потребно за стратешкото планирање на организацијата, без оглед дали е планирано или не. Едноставно ревизиите на буџетот се можни. Исто така, за стратешко планирање е неопходна надворешната соработничка, па по тој повод предлагаме изборот на истата да го направи ОЖО Свети Николе.

Вовед

Овој извештај за евалуација настана врз основа на консултации со членките и членот на Управниот и Надзорниот одбор на ОЖО Свети Николе коишто се директно вклучени во реализацијата на различните проекти на организацијата. Тие имаа увид во нацрт извештајот и го коментираа на евалуациската работилница одржана на 5 Јануари 2005.¹

Извештајот ги претставува наодите од евалуацијата на здравствената програма и евалуацијата на самата организација, а се однесува на периодот 1998 - 2004. година. Структурата на извештајот вклучува резиме на клучните наоди и препораки; преглед на организацискиот контекст; нацрт на евалуацискиот процес и специфичните цели; објаснување на методологијата; преглед на евалуациските наоди, успеси и препораки по главните активности на здравствената програма, организациските процеси, резултатите, соработката со другите и насоки за во иднина; заклучокот ги претставува главните успеси и препораки како за здравствената програма така и за работата на организацијата.

Со извештајот се приложени и 12 додатоци: (1) договор за евалуацијата (Услови за ангажирање) и кратки биографии на евалуаторките; (2) евалуациски план; (3) развојна матрица на ОЖО Свети Николе; (4) анкетни прашања за корисничките; (5) анкетни прашања за контролната група на жени; (6) евалуациски прашања за интервјуата; (7) графички приказ на растот на буџетот; (8) дел од интервјуто со директорот на Здравствениот фонд во Свети Николе; (9), (10) и (11) се цртежи на претставничките на Управниот и Надзорниот одбор коишто ги отсликуваат нивните перцепции за структурата на организацијата, начинот на донесување на одлуките и меѓусебната комуникација; (12) графикон кој ја претставува споредбата на одењето на редовни гинеколошки прегледи на корисничките на здравствената програма и посетата на гинекологистка² на жените коишто не учествувале во програмата.

Завршниот извештај за евалуација заеднички го напишаа двете надворешни евалуаторки врз основа на коментарите на членките и членот на Управниот и Надзорниот одбор на ОЖО Свети Николе. Во извештајот се користени српски и македонски јазик, со што се одразуваат работните и мајчините јазици на евалуаторките. Евалуаторките и ОЖО Свети Николе се договорија извештајот и додатоците да се преведат на македонски, додека на англиски јазик да се преведе само извештајот. Се предлага извештајот за евалуација да биде испратен на сите оние коишто учествуваа во оваа евалуација, и да се прикачи на Веб страната на организацијата за поширока употреба.

---

¹ Поради тоа што ОЖО Свети Николе е женска НВО, во овој извештај ќе го користиме женскиот род како генерички.

² Инаку според македонскиот литературен јазик сеуште не е прифатено именување на сите професии врз основа на родот на носителот/ка на професијата, тука свесно ќе ја употребиме женската форма за сите професии кога станува збор за жена професионалка во таа професија.

2.Организациски контекст

Организацијата на жени на Општина Свети Николе работи од 1990. година и претставува континуитет на женското организирање во општината. Имено ОЖО Свети Николе е членка на Организацијата на организации на жените на Македонија (ООЖМ) којашто е правен наследник на првата женска организација во Македонија, формирана во 1944. година под името Антифашистички фронт на жените (АФЖ).

Главен град на општината е Свети Николе. Тој има околу 14 000 жители при што 90% се Македонци, а останатите 10% се со ромско, турско и влашко етничко потекло. Земјоделието е главна дејност на населението, но во општината се присутни и одредени индустриски гранки како што се прехранбената и текстилната индустрија.

Може да се констатира дека процентот на невработеност е мошне висок т.е околу 45%. Покрај невработеноста предизвиците со коишто се среќаваат жителите на општината се и несоодветни работни услови, минимални лични примања, несредено социјално осигурување, недостиг на чиста вода за пиење пред се поради високото присуство на алуминиум, но исто така и поради фактот што водоводните цевки содржат азбест.

Врз основа на горенаведеното, сосема е разбирливо настојувањето на ОЖО Свети Николе да влијае на присутните проблеми преку спроведување на проекти во областа на женското здравје со посебен осврт на малигните заболувања и законската регулатива, женските човекови права, работата со млади преку Вавилон центарот итн.

Организација на жени на општина Свети Николе во бројки

Освестување

500 членки и членови (30 активни волонтери и волонтерки)

Здравствена едукација за 643 учеснички
545 од општина Свети Николе 98 од општина Лозово

Бесплатни гинеколошки прегледи за 660 жени од кои 159 на понатамошно лекување

Публикации:
6900 брошури 3460 плакати/постери 21 000 флаери

14 жени заболени од малигни заболувања во групата за самопомош

Едукација

2 обуки за 28 лекари/ки и психолози за да станаат обучувачи/ки во работилници за рано откривање на рак на дојка и рак на матка кај жените

2 билтени во тираж од по 700 броја или вкупно 1400 броја

Едукација на теми за репродуктивното здравје на жените и за рано откривање на рак на дојка и рак на матка:

36 предавања 56 работилници

Јавно застапување

Мрежа од 18 женски НВОи за заеднички настап во јавноста и заедничко лобирање за усвојување на амандманот за редовни гинеколошки прегледи

Подготвен е 1 амандман кој е поднесен и усвоен во Парламентот, а интервенцијата е направена во Законот за здравствена заштита

Вкупно 23 тркалезни маси
7 тркалезни маси во 2001. за испитување на потребата за покренување на иницијатива за воведување на редовни гинеколошки прегледи 16 тркалезни маси во 2003. по предлог амандманот за воведување на редовни гинеколошки прегледи

Анкетирани 3020 жени:
450 за репродуктивното здравје и малигните заболувања, а во 5 општини 750 за рак на дојката и рак на матката, раширеноста и потребата за воведување на редовни гинеколошки прегледи, а во 8 општини 1820 за рак на дојката и рак на матката и начините како најдобро да се организираат редовните прегледи за рано дијагностицирање на болеста, а во 19 општини

3 конференции за печат за покренување на иницијативата, поднесувањето и усвојувањето на амандманот

15 билборди во Скопје

1 Веб страницата

1 ТВ спот

3. Опис на процесот на евалуација

Оваа надворешна евалуација ОЖО Свети Николе ја планираше и договореше со надворешните евалуаторки, Наташа Миленковиќ и Афердита Хаџијаха Имери, од есента 2003. Надворешната евалуација е буџетски одобрена од страна на постојаниот донатор Kvinna till Kvinna (во понатамошниот текст KtK) како организациска активност за 2004. Покрај неколкуте прелиминарни разговори помеѓу менаџерките и евалуаторките, членките и членот на Управниот и Надзорниот одбор на ОЖО Свети Николе го прочитаа Прирачникот за евалуација (Со евалуацијата на ти!, Група на авторки, QPSW Сараево, 2003) што помогна за пошироко и подлабоко разбирање на овој поим и вештини. ОЖО Свети Николе го напиша Договорот за евалуација (Услови за ангажирање), а евалуаторките заедно со членките и членот на Управниот и Надзорниот одбор го дополнија. Оваа верзија од договорот е во **Додатокот 1**. Евалуација се занимава со проценка на работата на ОЖО Свети Николе од 1998. до 2004. Најголем фокус беше даден на проценката на здравствената програма, а делумно и на работата на самата организација. Останатите проекти со коишто се занимава организацијата не беа дел од оваа евалуација.

3.1. Специфични цели на оваа евалуација се:

1. Проценка на ефикасноста на работата на ОЖО Свети Николе во однос на поставените и постигнатите цели;
2. Проценка на спроведените активности и нивната усогласеност со поставените цели;
3. Проценка на придонесот и адекватноста на управувачката структура во реализацијата на проектот.

3.2.Методологија

Евалуаторките ги прочитаа предлог проектите во здравствената програма на ОЖО Свети Николе за периодот 1998 - 2005. и годишните извештаи за периодот 1998 - 2003, како и двата квартални извештаи за 2004. Покрај ова ги прочитаа и известувањата за медиумите изготвени од ОЖО Свети Николе, Статутот на организацијата, проектите што досега не добиле поддршка (Центар за самопомош за жени заболени од малигни заболувања на дојката и репродуктивните органи и Едукација и правна помош), предложениот амандман за бесплатни гинеколошки прегледи во Законот за здравствена заштита којшто е усвоен и е објавен во Службен весник бр. 10, 7.03.2004, Националниот акционен план за примарен, секундарен и терцијален пристап во превенцијата и лечењето на незаразни болести: карцином на дојка и промотивно - едукативниот материјал на ОЖО Свети Николе. Планот за евалуација, којшто може да се види во **Додатокот 2**, е направен во текот на октомври 2004. Првиот состанок околу заедничкото разбирање на оваа евалуација беше одржан со координаторката на програмата за здравствена едукација и претседателката на ОЖО Свети Николе како и со дел од Управниот и Надзорниот одбор во Октомври 2004. Потоа беше направена развојната матрица на здравствените проекти на ОЖО Свети Николе од 1998 - 2004, којашто е претставена во **Додаток 3**. Во согласност со целите и опсегот на евалуацијата, договорено е да се разговара со:

- корисничките на здравствените проекти;
- едукаторките во проектите;
- правничката којашто ја напишала првичната верзија на амандманот;
- членовите на Управниот и Надзорниот одбор;
- локалните координаторки од пет села;

- претставничките на 18 женски НВОи членки во мрежата;
- претставници/чки на локалните и државните институции (Амбуланта, локален Фонд за здравство и радио Свети Николе; Собрание на Република Македонија);
- претставнички/ци на локалните и на национални НВО-и (Граѓанска иницијатива на жени, Еколошко друштво Изгрев, Здружение на Роми Свети Николе, Асоцијација за еманципација, солидарност и еднаквост на жените во Република Македонија - А ЕСЕ, Антико, Македонски центар за меѓународна соработка - МЦМС³, НВО Инфо центар);
- претставници/чки на локалните медиуми (Радио Свети Николе);
- претставнички на донаторите на ОЖО Свети Николе (Фондација Институт Отворено Општество Македонија - ФИООМ и KtK).

Поради презафатеност или пак неразбирање што е евалуација и зошто се бара интервју, евалуаторките не успеаа да разговараат со градоначалникот на Свети Николе, директорот на локалната ТВ СВЕТ, членката на Собранието на Република Македонија и претседателката на Организацијата на организациите на жени на Македонија.

Со корисничките на здравствените проекти и активности направени се две фокус групи и анкета на примерок од 30% директни кориснички на здравствената програма или 163 жени. Исто така анкетираниа е контролна група од 168 жени коишто не биле кориснички на здравствената програма на ОЖО Свети Николе. Контролната група е по број и структура многу слична со анкетираната група на кориснички на проектот. Анкетата е направена во 10 села и во Свети Николе. Координаторката на програмата за здравствена едукација, воедно и постојано вработено лице во организацијата, и евалуаторките го одредија примерокот и ги составија анкетните прашања за групата на кориснички и за контролната група. Реализацијата на анкетата на терен ја спроведоа локалните координаторки и волонтерките на ОЖО Свети Николе, а внесувањето на податоците го направија членките на Управниот одбор на ОЖО Свети Николе. Анализата на резултатите од анкетата ја направија самите евалуаторки.

Евалуаторките направија 18 интервјуа, 5 фокус групи и 1 работилница. Евалуациските активности се случуваа во Свети Николе и во Скопје.

Ја избравме анкетата со корисничките и контролната група бидејќи тоа дава слика за состојбата во овој момент и одговара на прашањето колку едукативната работа имала долгорочно влијание т.е дали предизвикала промена или не во здравствената култура на дел од општата женска популација којашто учествувала во проектите. Прашањата користени во анкетата со корисничките и онаа со контролната група може да се видат во **Додатоците 4 и 5**.

Структурираните интервјуа ни овозможуваат ефикасен и квалитетен начин да го слушнеме мислењето и препораките на оние со коишто ОЖО Свети Николе соработува (локални и национални институции, НВО-и и донатори) или пак се активни во здравствените проекти (едукаторки, правничка, координаторка и менаџерка во Здравствената програма). Во **Додатокот 6** може да ги видите деталните прашања коишто ги користевме за интервјуата.

Фокус групите ни помогнаа да ги видиме, запознаеме и слушнеме корисничките (млади жени и групата за самопомош за жени заболени од рак) како и членките и членот на Управниот и Надзорниот одбор, па и локалните координаторки од четири села.

---

³ МЦМС воедно се појавува и во улога на донатор, но бидејќи програмите коишто се однесуваат на обуката се многу повеќе таа организација е ставена како НВО.

На евалуациската работилница на мрежата присуствуваа 12 организации. Тоа беше нивна последна активност за оваа година, но воедно и можност да се слушнат меѓусебно и да разменат со евалуаторките што имаат досега направено, што сакаат и можат понатаму и кои се всушност поединечните капацитети како на секоја НВО членка, така и на мрежата.

Завршната евалуациска работилница со членовите на Управниот и Надзорниот одбор е одржана на 5 Јануари 2005. кога се претставени прелеминарните резултати на оваа евалуација и нацрт на завршниот извештај. Цел на оваа работилница беше да се дадат коментари и дополнувања кои евалуаторките ги добија од членките на ОЖО Свети Николе.

На различни начини за оваа евалуација придонесоа 400 луѓе, што е импресивна бројка земајќи ги во предвид како временското така и буџетското ограничување, но и големиот волонтерски придонес на ОЖО Свети Николе.

4. Здравствена програма

Наоди:

Од развојната матрица на ОЖО Свети Николе може да се види следново: здравствената програма започнала во 1998. со проектот "Едукација на жени од рурални средини за малигните заболувања". Здравствените проекти од 1998. продолжуваат секоја година и траат во моментот на пишување на извештајот. Покрај предавањата за малигните болести и психолошките трауми што ги преживуваат жените во текот на овие болести како и односот на семејството кон заболените од малигни болести, жените добивале и бесплатни гинеколошки прегледи. Некои од здравствените проекти се занимавале со контрацепција и сексуална едукација и биле примарно наменети за млади жени.

Здравствените проекти на ОЖО Свети Николе биле финансирани од четири донатори и тоа: STAR Delphi International, Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС), ФИОМ и KtK.

Буџетот на здравствениот проект во 1998. бил 2.744 ДМ, а буџетот на здравствениот проект од 2004. е 28.038 € (види **Додаток 7** за графичко претставување на финансирањето на оваа програма).

Бидејќи ОЖО Свети Николе нема стратешки план како организација, се забележува фокусираност на опишување на активностите во предлог проектите, а развојната матрица покажува нејасно дефинирани цели на проектите, од 1998. до 2001. целите воопшто не се артикулирани во предлог проектите, а од 2001. кога целите се појавуваат во предлог проектите, тие се општи и долгорочни и како такви тешко ги следат проектните активности. Исто така целите се често измешани со очекуваните резултати.

Следува приказ на целите во здравствените проекти од 2001. до 2004:

Година	Цели
2001.	- Едукација на млади девојки и жени за репродуктивното здравје и планирање на семејството.
2002.	- Промена на законската регулатива во здравствената заштита; - Формирање на силна мрежа на женски НВО; - Подобрување на здравјето на жените.
2003.	- Поднесување на амандман за редовни гинеколошки прегледи; - Јакнење и проширување на мрежата на женски НВОи за подобрување на женското здравје.
2004.	- Подобрување на женското здравје преку промени во законот за здравствена заштита; - Одржување и проширување на мрежата на женски НВОи и јакнење на капацитетот на организациите; - Формирање на групи за самопомош за жени заболени од малигни заболувања во Свети Николе.

Здравствените проекти се реализирани во следниве форми:

4.1. Предавања и работилници

Наоди:

Предавањата и работилниците со директните кориснички се реализирани во следниве села: Горобинци, Ерџилија, Црнилишта, Амзабегово, Мустафино, Пеширово, Кнежје, Кадрифаково, Сопот, Долно Гуѓанци, Милино, Дорфулија, Немањици и во градовите Свети Николе, Лозово и Веница. Бројот на директните кориснички на овие активности е 643. Вкупниот број на одржани предавања е 36, а на работилници 56. Предавањата се применувани до 2000, а од 2001. се преминува на организирање на работилници. Бројот на учесничките на овие активности варира од 30-50. Учесничките на истите рекоа дека и за едната и за другата форма се користи разбирлив јазик. Координаторките од овие села ја нагласија високата посетеност што е резултат на добриот избор на едукаторки. Оваа основна активност им помага да се одржи трајна промена во животот на жените, т.е редовно одење на гинеколог. Новостите внесени во работата (како на самата организација така и во локалната средина) подразбираат одење во селата, што не било направено од ниедна организација пред ОЖО Свети Николе, како и работа со млади жени како посебно ранлива група на кориснички.

Специфични успеси на оваа форма на активности:

1. Од предавања како начин на работа се преминува на работилници при што од пасивно слушање нивото на учење се поместува кон интерактивна размена.
2. Остварен е добар избор на соработнички на проектот (едукаторки) чијашто работа е високо оценета од страна на корисничките (различна образовна, старосна и етничка припадност). Едукаторките имаат капацитет на учење, личен развој и висока посветеност (мотивираност) што е многу важно за вкупниот капацитет на самата организација. ⁴*Гордана и Емина се високоценети во селата и кога жените ќе слушнат дека тие доаѓаат од животот е голем.*⁵
3. Организираните предавања и гинеколошките прегледи придонесле за освестување на жените за потребата од редовни гинеколошки прегледи, а тоа е евидентно од зголемувањето на бројот на прегледите. Подигната е свеста и информираноста на локално ниво, посебно кога ќе се земе во предвид фактот дека се работело во средини во коишто се гледа фрапантна неинформираност, а преземени се и конкретни активности како што се гинеколошки прегледи.
4. Предавањата се организирани на разбирлив јазик, прифатлив за жените од руралните средини.
5. Задоволството на корисничките од предавањата и работилниците е големо. Локалната координаторка од едно село по тој повод ни рече: *Од кога дојдоа ОЖО Свети Николе во 1998. жените во селата за се можат да се информираат и да се заштитат од различни работи.*
6. Вклучувањето на жените од селата во здравствените предавања е нешто што го нема направено ниедна друга организација во општината Свети Николе.
7. Младите жени опфатени во проектот во 2001 - 2002. рекоа дека работилниците им биле корисни, а од областа на сексуалната едукација најмногу им користело да слушнат за бременоста, одгледувањето на децата и правилната исхрана.

⁴ Сите цитати од интервјуата и фокус групата ќе бидат во италики

⁵ Докторката Гордана Митева и терапевката Емина Петкова се едукаторки во здравствената програма.

Специфични препораки за оваа форма на активности:

1. Бидејќи младите жени се ранлива општествена група со нив би требало да се продолжат проектите во рамките на здравствената програма. Доколку се случи тоа, младите жени од ромска и македонска етничка припадност (од фокус групите на минатите кориснички) препорачуваат дека главните теми на идните проекти би требало да го покријат одгледувањето и воспитувањето на децата. Кај ромската популација на млади жени беше искажана потреба за поголема поддршка во понатамошното школување, самовработување и поддршка во случаи кога жената е жртва на семејно насилство.
2. ОЖО Свети Николе би требала да отвори можност и да покани гинекологистка којшто заедно со Др. Гордана Митева ќе одржи две до три работилници годишно чија главна цел би било советување т.е одговарање на прашања за кои вообичаено нема време при редовните гинеколошки прегледи.
3. Како и младите жени, жените од селата се исто така многу важна и недоволно покриена корисничка група во работата на НВОи. Со нив би требало задолжително да се продолжи работата во иднина. Специфичните препораки во однос на поделни села се наоѓаат во главните препораки на здравствената програма.
4. Треба да се задржат постојните едукаторки и начинот на работа со корисничките (работилници и разбирлив јазик за различни образовни и социјални структури).

4.2. Бесплатни гинеколошки прегледи

Наоди:

Бесплатните гинеколошки прегледи се извршени во Штип, Свети Николе и Велес, а вкупниот број на кориснички е 660. Гинеколошките прегледи ги следат предавањата/работилниците во здравствената програма. Некои од гинеколозите/гиските имаат приватни амбулатни, а некои пак биле од државни амбуланти. Воспоставена е соработка и секој од лекарите/ките одржал/а одреден број гратис прегледи покрај оние коишто се платени со проектот. Овој вид на активност помогнал во вмрежувањето со други НВОи на локално ниво. Најважното што произлегло од бесплатните гинеколошки прегледи е што им е овозможено на жените од селата да одат на гинекологистка што инаку го прават многу ретко и нередовно.

Специфични успеси на оваа форма на активност:

1. Се поврзува теоретското пренесување на знаењето со практичната примена на истото (предавањата - работилниците се надоградени со гинеколошки прегледи) и на тој начин се укажува на важноста на прегледите.
2. Соработката со партнерските локални НВОи во Свети Николе е одлично надградена со можноста за бесплатни гинеколошки прегледи за членките на Еколошкото друштво Изгрев и Здружението на Роми Свети Николе.
3. Дадена е можност на жените што ретко одат на прегледи (жените од селата) тоа да го направат преку нивните проекти.

Специфични препораки за оваа форма на активности:

1. Треба континуирано да се работи на потсетување на жените да одат на редовни гинеколошки прегледи и за таа цел би било добро да се одреди еден ден во годината (во текот на март како месец за борба против ракот, но да не биде 8. Март) и на тој датум секоја година да се планира, буџетски да се пресмета и да се иницира јавна кампања преку локалните и националните медиуми. За кампањата

да се користи истата слика од кампањата "Не вртете го погледот", но различен текст, а ќе има за цел да ги потсети жените да одат на редовни прегледи секоја година.

2. Да се испланира и во целната група да се вклучат што повеќе жени со пониско образование (основно училиште) од селата и градот, а посебно кога зборуваме за нивната редовна посета на гинекологистка.

4.3. Група за самопомош

Наоди:

Групата за самопомош на жени заболени од рак во Свети Николе започнала со 12 жени во септември 2004. Во Јануари 2005. оваа група има веќе 14 членки. Главната вредност на оваа активност е безрезервната поддршка и зајакнување на жените болни од рак. За приклучување и учество во групата им помага идентификацијата со претседателката и едукаторките на ОЖО Свети Николе, како и високото ниво на доверливост на работата на групата коешто е поставено уште од самиот почеток. Членките на оваа група многу ја ценат Виолета Томовска, па поблиска соработка со неа во иднина би била мошне значајна.

Специфични успеси на оваа форма на активности:

1. Поддршката и зајакнувањето на жените заболени од малигни заболувања се главни успеси на оваа активност. Жените од групата за самопомош во врска со оваа тема рекоа: *Во оваа група добивам надеж; Дружењето многу ми значи; Овде се чувствувам препородено, разменуваме мисли и многу сум среќна; Се чувствувам порасположено и растеретено после средбите; Разговорот е еден вид лечење; Ваквите средби се добри, можеш да научиш нешто и самата на себе да си помогнеш во одреден момент.*
2. Клучна мотивација за доаѓањето во групата за самопомош е идентификацијата со претседателката на ОЖО Свети Николе, како и со докторката и терапевката коишто ја водат групата за самопомош. По тој повод жените од групата за самопомош рекоа: *Докторката има поминато операција слична на нашата и затоа не разбира и како лекарка и како жена. Двете ни пружаат позитивна енергија и ни даваат можност да се ослободиме од лошите мисли.*
3. Многу е важно високото ниво на доверливост кое постои во групата и кое се почитува како од членките на групата така и од оние коишто ја водат групата (што за мал град како што е Свети Николе е од особена важност). Корисничките рекоа: *Најважно ни е што се почитува правилото дека сè што зборуваме во групата не излегува од собата.*

Специфични препораки за оваа форма на активност:

1. Групата за самопомош изрази желба да се сретне и да размени искуства со слични групи во земјата или во регионот. По тој повод треба да се провери дали е ова воопшто можно и изведливо. Доколку е, да се провери можноста средбата да се направи со овогодишниот буџет, а доколку не е, да се испланира и задолжително да се вклучи во буџетот за следната година.
2. Треба преку осмислена активност да се пронајде начин Виолета Томовска барем еднаш годишно да дојде во Свети Николе бидејќи е многу значаен позитивен модел за членките на групата за самопомош (дури можеби и идол). Дobar пример е трибината којашто заеднички била организирана од ОЖО Свети Николе и Животна Искра (организација којашто ја води Виолета Томовска во Скопје) во декември 2004. во Свети Николе.
3. Да се провери дали според законските одредби на Република Македонија е

можно лицата заболени од малигни заболувања целосно да се ослободат од плаќање на партиципација за прегледите. Исто така треба да се проверат критериумите за целосно ослободување од партиципација за пропратни болести за лицата заболени од малигни болести. Доколку се утврди дека е возможно, треба да се спроведе нова и посилна кампања на ниво на мрежата, лобирање и медиумите.

4. Во текот на фокус групата именувани се лекари/ки со коишто жените од групата за самопомош имале проблеми (амбулантата во Штип, болницата во Скопје). Нивните имиња треба да се истакната јавно за сите заболени жени од рак и треба да се нагласи да ги избегнуваат.
5. Да се зголеми бројот на жени од Свети Николе во групата за самопомош. Како да се направи ова предложија самите членки на групата: *Ќе се приклучат повеќе жени доколу се објави на локалното радио и ТВ, со тоа организацијата ќе се прошири.*
6. Се препорачуваат почести средби на групата за самопомош, но прашање е колку е ова изводливо со оглед на другите активности на ОЖО Свети Николе и на едукаторките коишто ја водат групата. Корисничките по тој повод рекоа: *Групата за самопомош би сакала почесто да се сретнува, имаме што да си кажеме едни на други, а има и многу теми кои со докторката и терапевката треба да ги одработиме. Би можело да си помагаме со лекови и помагала кои на секоја од нас и се потребни.*
7. Да се искористи социјалната мрежа (како професионални, така и приватни контакти) којашто членките на ОЖО Свети Николе ја развиле, така што при нужна потреба жени болни од рак би можеле што побргу да одат на преглед и испитување во Штип и Скопје. Корисничките по тој повод рекоа: *Ако на некоја жена и повторно и се јават симптоми треба да се направи можност веднаш да се отиде на преглед, а не да се чека на закажаниот термин што може да биде и за неколку месеци.*

4.4. Кампања и лобирање

Наоди:

Кампањата и лобирањето за амандманот за бесплатни гинеколошки прегледи во рамките на Законот за здравствена заштита на ниво на Република Македонија, за прв пат се споменува на работилницата за евалуација на ОЖО Свети Николе, фацитирана од надворешни лица во летото 2002. Потоа е направен добар и прецизен план на кампањата и лобирањето. Утврдено е дека се потребни следниве чекори:

- а) Формирање на мрежа на женски организации засегнати со ова прашање;
- б) Вклучување на експерти/ки за јасно искажување на проблемот и потенцијалното решение (крајна цел на јавната кампања);
- в) Вклучување на правници/чки за изнаоѓање на најповолна законска форма за постигнување на бараното решение/целта;
- г) Донесувачи/чки на одлуки: контакт со пратеници/чки во Собранието на Република Македонија за да се утврди временската рамка за измена на Законот за здравство како резултат на реформите во здравство, а воедно и да се воспостават лични врски со нив;
- д) Дисеминација на информации за актуелизирање на прашањето т.е јавна кампања со постери, билборди и Веб страна;
- ѓ) Потребни средства: за секоја од горенаведените активности е развиена груба финансиска конструкција;
- и) Потенцијални донатори - тогаш KtK беше наведена како главен донатор и во голем обем наведените активности беа ставени во предлог проект за KtK.

Понатамошната работа на јавно застапување за промената на овој амандман се состои во следење на овие чекори, договорени во летото 2002.

Во 2002. е одржан иницијален состанок со осум женски НВОи, а во 2003. оваа активност добива облик на мрежа којашто сега брои 18 женски НВОи. Мрежата од 2003. се состанува редовно и во рамките на истата се одржани две обуки за тренерки коишто ќе одржуваат работилници за рано откривање на малигни заболувања на репродуктивните органи кај жените. Оваа мрежа беше средство за лобирање и се залагаше за дополнување на Законот за здравствена заштита со амандман којшто ќе даде можност за бесплатни гинеколошки прегледи без оглед дали жените имаат здравствено осигурување или не. Од работилницата за евалуација на мрежата, одржана во декември 2004. со надворешните евалуаторки, може да се утврди дека мрежата по форма претставува координација кадешто централно и движечко место има ОЖО Свети Николе, така што во блиска иднина не може да се очекува рамноправен однос на членките и преземиње на целосна одговорност на секоја од нив.

Тркалезните маси одржани во градовите од кадешто доаѓаат членките на мрежата помогнале да се соберат информации и да се надгради и подобро искаже основниот нацрт амандман составен од правничката на ОЖО Свети Николе. Во тоа помогнале професионалци/ки од правната и медицинската струка во 16 градови во Република Македонија: Штип, Пробиштип, Крива Паланка, Македонска Каменица, Битола, Кочани, Куманово, Ѓевѓелија, Струмица, Скопје, Дебар, Гостивар, Прилеп, Радовиш и Струга.

Паралелно со прибирањето на аргументи се влегува и во преговори со пратениците/ките на Собранието на Република Македонија. Најголема поддршка иницијативата добила од тогашната подпретседателка на Собранието, Лилјана Поповска, којашто подоцна и го поднесува амандманот. Придонесот на парламентарките и парламентарците кон оваа иницијатива е нивното учество на некои од тркалезните маси како и давање на јавна поддршка преку медиумите кога започнала кампањата.

Кампањата е наречена "Не вртете го погледот" и била одлично осмислена како преку мотото така и преку сликата којашто се користела. Била испратена на националните и на локалните медиуми, а користени се и билборди, ТВ спот, радио џингл и сликата со главната порака на кампањата всушност е објавена во сите дневни и неделни весници во Република Македонија. По повод кампањата, организирани се три конференции за печат за да се најават настаните и да се објават резултатите по усвојувањето на амандманот. Кампањата имала многу добро влијание на јавноста, па кога амандманот е предложен во Собранието и кога за истиот се гласало, сите знаеле за што се работи и генерално ја поддржувале идејата.

Воедно ОЖО Свети Николе учествувала во дискусијата, иницирана од страна на Министерството за здравство, за креирање на Национален акционен план за примарен, секундарен и терцијален пристап во превенцијата и лечењето на незаразната болест: карцином на дојка. Потоа, ОЖО Свети Николе ја фацилитирала дискусијата во којашто учествувале НВОи коишто се занимаваат со таа проблематика во Република Македонија и ги сумирала препораките подоцна испратени до Министерството за здравство (посебната комисија која го пишува Националниот акционен план за примарен, секундарен и терцијален пристап во превенцијата и лечењето на незаразната болест: карцином на дојка).

За да се случи сето ова биле потребни финансиски средства одобрени од шведската женска фондација Kvinna till Kvinna, инаку постојан донатор на ОЖО Свети Николе.

Специфични успеси на оваа форма на активности:

1. Усвојување на амандманот за бесплатни гинеколошки прегледи од страна на Собранието на Република Македонија на 25 февруари 2004. Една од соработничките по тој повод рече: *Не е доволно веќе само да се даваат предлози за решавање на проблемот, туку треба да се оди еден чекор понатаму - ОЖО Свети Николе го сфати тоа.*
2. Од работа со директни кориснички во давање на услуги (едукација и гинеколошки прегледи) ОЖО Свети Николе за седум години го насочила фокусот на своите активности на јавно застапување и лобирање (амандман на Законот за здравствена заштита, измена и дополнување на член 32 став 1 точка 3 каде што исто така се додава нова точка 3а и член 32 став 2 точка 3 каде што исто е додадена нова точка 3а) т.е од работа со маргинални групи го прошири својот опсег на делување и на законодавните механизми.
3. За овој успех на јавно застапување најмногу помогнал поставениот план и подоцнежната доследно спроведување на договореното при планирањето. Здравствениот тим со оваа кампања покажа дека знае добро да го аргументира проблемот за чие решавање се залага (кон овој резултат допринесе креирањето на нацрт амандманот од страна на правничката на ОЖО Свети Николе и отвореноста да се прифатат предлозите на професионалците/ките), добро да комуницира со јавноста (кориснички, НВОи, професионалци/ки, медиуми, политичари/ки) и најважно да има одлични лобистички ресурси меѓу своите членки. Еден од примерите е кога членката на здравствениот тим успеала да иницира добивање на мамограф од страна на шведската влада и покрај незнаењето на англиски јазик и немањето адекватен превод за време на студиската посета каде што тоа се случило.
4. Членките на мрежата оценија дека од материјалот направен за кампањата "Не вртете го погледот" најмногу им користеле прирачникот, брошурите, постерите, спотот снимен на ЦД и Веб страната.
5. ОЖО Свети Николе многу добро ја вршела и ја врши комуникацијата во рамките на мрежата и самото организирање на мрежата.
6. Тркалезните маси биле многу важна активност во текот на кампањата и лобирањето. Овозможиле собирање на мислења и препораки од професионални лица (правници/чки, лекари/ки гинеколози и пратеници/чки) во однос на нацрт амандманот за бесплатни гинеколошки прегледи во Законот за здравствена заштита.
7. Тркалезните маси придонеле за зајакнување и развој на мрежата на 18 женски НВОи коишто се занимавале со лобирање за усвојување на овој амандман.

Специфични препораки за оваа форма на активност:

1. Подобрување на меѓусебното информирање со другите НВОи од Македонија (со посебен акцент на НВОи од Скопје). Да се види кој начин би бил најадекватен за информирање на НВОи што не се од Свети Николе како за ОЖО Свети Николе така и за организациите што се интересираат за нивната работа (пр. месечни соопштенија, тримесечни извештаи коишто се испраќаат на донаторот итн).
2. Да се креира акционен план за 2005. за да се набљудува имплементацијата на амандманот.
3. Да се преиспита функцијата на мрежата т.е дали да се задржи со примарна задача да врши набљудување на имплементацијата на законот или ОЖО Свети Николе ќе ја користи во делот за освестување на жените т.е работа со директните кориснички со акцент на поблиска соработка со градовите: Радовиш; Дебар, каде што активистките на Женскиот центар Дебар напишале и добиле

здравствен проект за 2005. во којшто ќе се повтори моделот на работа на ОЖО Свети Николе т.е комбинирање на работилници со прегледи; Прилеп кадешто активистките покажале самостојна иницијатива и во анкетата спроведена во рамките на организацијата во 2004. се опфатени и жени од Крушево и Македонски Брод коишто не биле предвидени со проектот. Предлог на една од соработничките на ОЖО Свети Николе е: *Во мрежата би требало да влезе и Ромска женска организација.*

4. Донаторката којашто ја познава мрежата предложи: *Да се продолжи координацијата на мрежата само со оние организации коишто се мотивирани и имаат доволно самостоен капацитет да ја продолжат идната работа на здравствената програма во своите средини.*
5. ОЖО Свети Николе треба во 2005. да направи прецизна финасиска конструкција во однос на вкупниот број на жени коишто не се здравствено осигурени во Република Македонија, а се постари од 18 години. На тој начин всушност би се дефинирале дополнителните средства што треба да се издвојат (во вид на посебна ставка) за имплементација на усвоениот амандман.⁶

4.5. Што кажуваат директните кориснички на здравствената програма и контролната група на жени коишто не учествувале во здравствената програма

Наоди:

Со корисничките на здравствените проекти и активности се направени две фокус групи и анкета на примерок од 30% директни кориснички на здравствената програма т.е. 163 жени. Анкетата е исто така спроведена и за контролната група од 168 жени коишто не биле кориснички на здравствената програма на ОЖО Свети Николе. Оваа група според големината и структурата е многу слична со анкетираната група на кориснички на проектот. Анкетата е спроведена во 10 села и во Свети Николе. Преку фокус групите сакавме да се сретнеме и да разговараме со корисничките лично, како што направивме со сите оние со коишто ОЖО Свети Николе работи и соработува. Ова ни помогна да добиеме директни информации и да оствариме автентични доживувања. Анкетите имаа за цел да ја покажат сличноста или разликата помеѓу жените што посетувале предавања/работилници, а потоа и бесплатни гинеколошки прегледи и жените што не учествувале во проектите. Втората цел ни беше да согледаме дали се постигнати трајни резултати кај оние кориснички коишто ја поминале едукацијата и прегледите. Со оглед на недоследностите во примерокот, егзактна обработка не беше можна. Во врска со тоа, предлагаме анкетата да се користи само во општите препораки и заклучоци, значи повеќе како мапирање на трендовите, а не како егзактно средство што ни беше првична намера.

Општите забелешки се однесуваат на некои поместувања во примерокот коишто во одредена мерка може да влијаат на резултатите. На пр. групата на кориснички од Црнилиште во 57% не присуствувале на предавањата, а од друга страна контролната група на вкупно анкетирани жени се разликува од корисничката група во следново: примерокот е поголем за 5 жени, поголема е застапеноста на старосната група од 21-30 години, жени од приватниот сектор, невработени и немажени, додека помала е застапеноста (во однос на корисничката група) на жените со високо образование и тие во државните институции. Од анкетата се забележува дека во корисничката група има

⁶ Од пописот изработен во 2002. се зема бројот на жени постари од 18 години во Република Македонија и од него се одзема: бројот на постојано вработените жени (Државен завод за статистика); бројот на пензионерки (Завод за пензиско и инвалидско осигурување); бројот на невработени жени (Завод за вработување); бројот на студентки (од пописот или од Универзитетите, на пр. од програмата на Фондот за здравствена заштита вкупниот број на студентки во прва година е 5991) и бројот на жени коишто се социјални случаи (од Центарот за социјална работа). На овој број треба да се додадат и жените кои не се државјанки на Република Македонија.

жени коишто не посетувале предавања/работилници (12 жени од 163, а тоа е 7,36% од вкупниот број) како што и во контролната група има такви коишто присуствувале на предавањата/работилниците (45 жени од 168, а тоа е 26,78 % од вкупниот број). Ова дополнително ја отежнува веродостојноста на податоците од анкетата доколку би се правела правилна статистичка анализа.

1. Врз основа на добиените одговори најголем проблем за жените во Свети Николе е сиромаштијата, додека на второ место е здравјето и тоа во најголем процент кај повозрасната старосна група (50 - над 60) и пензионерките. Овој заклучок и може да се очекува поради фактот што здравствените проблеми стануваат повидливи токму во тие години.
2. Предавањата се најмногу посетени од старосната група од 20-50 години со завршено основно и средно образование.
3. Вклученоста на старосната група од 50-60 и повеќе е слаба и тоа се отсликува како на посетеноста на предавањата така и во одењето на гинеколошките прегледи.
4. Жените со високо образование се исто така многу малку вклучени како во предавањата така и во прегледите.
5. Предавањата се разбирливи за сите профили со исклучок на жените со високо образование. Ова можеби се должи на фактот што жените со повисок степен на образование ретко ги посетувале самите предавања со што оваа констатација повеќе претставува исклучок отколку правило, или пак очекувањата на овој профил на жени биле повисоки.
6. Најчеста причина зошто жените не ги посетувале предавањата е немање информации за предавањето (пред се кај жените со високо образование), потоа немање време или пак во помала мерка заради проблемите со семејство. Овие причини за непосетување на предавањата најмногу се укажани од страна на жените од руралните средини и тие со старосна граница од 51-и над 60 год. Од тука сосема разбирливи се и одговорите дека предавањата би ги посетиле доколку би имале навремена информација или со тоа би имале и бесплатен гинеколошки преглед.
7. Иако се забележува зголемување на бројот на гинеколошките прегледи и кај контролната група, зголемувањето е забележано за 2003. година, додека за 2004. има повторен пад. Објаснувањето за тоа можеби се состои во фактот што оваа група ни не посетувала предавањата така што ефектите од јавната кампања се ефикасни, но и пократкотрајни. Види **Додаток 12** за објаснување на корелацијата меѓу едукацијата и одењето на редовни гинеколошки прегледи.
8. Група која што најмалку оди на гинеколошки прегледи се младите жени од 20 години, како и тие со основно образование, додека жените што и припаѓаат на старосната група од 31-60 години најмногу одат на прегледи.

Специфични препораки во однос на директните кориснички на здравствената програма:

1. Да се вложат напори во следните здравствени проекти да се пристапи до што повеќе жени со најниско образование, жени постари од 50 години, како и оние од 20 години. За двете групи е битно да се поддржат што повеќе да одат на редовни гинеколошки прегледи.
2. Да се најде начин во работилниците и прегледите да се вклучат поголем број на жени со висока стручна подготовка. Што се однесува до оваа целна група, може да се очекува дека што повеќе ОЖО Свети Николе е присутна на националните медиуми и во лобирачките активности коишто медиумите секогаш ги следат, толку повеќе интелектуалки ќе доаѓаат.
3. Поради трендот на позитивен пораст т.е поредовно одење на гинекологистка после едукацијата и бесплатните прегледи организаирани од ОЖО Свети Николе,

овој вид на проекти треба да продолжи во селата на општина Свети Николе.

4. Контролната група покажала директни краткотрајни резултати од кампањата "Не вртете го погледот" со тоа што бројот на прегледите кај овие жени е зголемен во 2003. и во 2004. кога е работена кампањата и кога е усвоен амандманот. За да биде оваа промена потрајна, во новите проекти треба да се вклучат жени коишто досега не ја поминале едукацијата и секоја година да се организира едnodневна камапања за потсетување.

4.6. Промотивен и едукативен материјал на здравствената програма

За потребите на евалуација беа анализирани два вида на печатени материјали: **лифлети и брошури.**

Лифлетите се напишани на лесно разбирлив и читлив јазик при што во голем број од нив стручните термини се објаснети на секојдневен и едноставен јазик.

Поради дополнително објаснување на стручните термини, се намалува расположливиот простор така што кај поголем број од анализираниите лифлети може да се забележи максимална искористеност на просторот. Тоа од една страна е добро за давање на поголем број на информации на читателките, но од друга страна се појавува и опасност од создавање на одбивност кај читателките поради густој текст па дури и потешкотиите при читањето коишто се должат на ситните букви. Како пример би можеле да го земеме лифлетот "Жените за бесплатни гинеколошки прегледи" во којшто форматот на лифлетот е мал, буквите ситни, обемот на текстот голем, а притоа е оставена цела празна неискористена страна. За ова треба особено да се води сметка кога меѓу корисничките (оние кои ќе читаат) има постари жени што често подразбира и послаб вид, некои носат наочари, некои не.

Добар пример на лифлет на ОЖО Свети Николе:

Како пример за добро претставена содржина и однос на текстот и просторот, би можел да се истакне лифлетот "За оние во чиј најблизок круг има болна од малигни заболувања на репордуктивните органи".

Препорака:

Би било добро кога место текст би се користеле повеќе графички прикази или слики (како што е на пр. направено во лифлетот "Породување"), покуси наслови и помала големина на логото на организацијата.

Брошурите се карактеризираат со разбирлива содржина напишана на едноставен јазик. Но, графичкиот приказ на текстот, употребата на фотографиите како и предолгиот наслов којшто понекогаш предизвикува спротивни ефекти, се исто така присутни. Овие недостатоци се исфрлени во брошурата "Не вртете го погледот".

Имено насловот е многу кус, но воедно и ефектен при што многу добро се надополнува со сликата на предната страна од брошурата. Направена е добра распределба на главен текст со поголем фронт на буквите и подтекстови или пропратни пораки коишто се напишани со поситни букви, а клучите зборови зацрнети. Исто така логото е намалено, но сепак видливо и можеби би требао да се стави погоре, на чело и одвоено од логото на донаторот којшто би можело да се стави на задната страна од брошурата.

Употребени се доста слики и графички прикази коишто добро се надополнуваат со разбирливиот текст во самата брошура, но којшто на одредени страници би можел да биде и покус.

Исто така за прв пат се воочува импресум: претставување на авторките на брошурата, компјутерската обработка и Веб страницата на организацијата. Тоа е мошне добра пракса за понатаму.

Препорака:

Би било добро да се внимава на авторските права на употребените слики во брошурата и доколку се тие сопственост на организацијата да се заштитат, а доколку не, треба да се наведе нивниот извор.

Во однос на техничкиот квалитет на печатениот материјал во повеќе наврати се забележува слаб интензитет на бојата на буквите при што се отежнува читањето на текстот, а тоа е важно доколку се земе во предвид фактот дека постарите жени се потенцијални читателки на тие материјали. На пр. доколку се спореди интензитетот на текстот на брошурата "Не вртете го погледод" и годишниот извештај за работа на ОЖО Свети Николе за 2003, последниот има многу поинтензивна боја на фонтоот.

Секогаш кога се планира да се печати одреден текст треба да се обрне внимание и на овие аспекти.

4.7. Главни успеси на здравствената програма:

1. Капацитетот на здравствениот тим на организацијата и неговата посветеност на програмата избрана во 1998, овозможил таа да се продлабочи и развиен и придонесле кон сеопфатноста на програмата бидејќи тимот се занимавал со оваа тема од директно загрозената група на жени, па се до највисокото ниво на дејствување - одлучувачките структури.
2. Показател за развојниот капацитет на здравствениот тим е преминот од предавања кон работилници коишто се современ начин на работа, а воедно и посоодветен за искусствено учење.
3. Знаењата и информациите коишто ги добиваат корисничките се многу важни за понатамошното континуирано и редовно одење на гинекологистка.
4. Добриот избор на теми и разбирливиот јазик за корисничките без оглед на нивната возраст или образование, како и поврзувањето на работилниците со прегледите, укажува на посветеноста и стручноста на тимот на здравствената програма.
5. Изграден е однос на доверба со локалните координаторки и со корисничките на проектот.
6. Судејќи по учеството во активностите, очигледно е дека целна група биле жени од 30-50 години, од руралните места, со основно и средно образование. Воедно кај оваа група се забележуваат и најголеми позитивни ефекти. Ова е важно, бидејќи според статистиката на ООН овие жени спаѓаат во маргинална група со којашто ретко се работи.
7. За ефектите на здравствената програма зборува и контролната група на жени (оние коишто не ги посетувале предавањата/работилниците досега) коишто се заинтересирани за здравствена едукација. Ова говори во прилог на препознатливоста на програмата во локалните средини т.е селата кадешто досега се одвивала.
8. Во групата за самопомош како нова активност (од есента 2004) веќе се остварени некои важни цели: висока доверливост во работата на групата, зајакнување и поддршка на болните жени и позитивни модели во едукаторките и претседателката на ОЖО Свети Николе.
9. ОЖО Свети Николе покажува соработка, отвореност и проактивност за што подобро работење на здравствената програма како кон другите НВОи во Свети

Николе така и кон институциите на локално ниво.

10. Соработката со другите организации во Република Македонија на здравствени проекти е квалитетна и ценета: *Кога станува збор за информираност за активностите од здравствените проекти спроведени заедно, информациите доаѓаат пред се преку извештаите коишто секогаш биле добри и содржајни.*
11. Еден од најважните успеси на оваа програма е поврзувањето на работата со најдиректно загрозените (групата за самопомош на жени заболени од рак) со промената на Законот за здравствена заштита, преку формирање на мрежа на женски НВОи коишто се занимаваат со здравствени проекти, како и со соработка со локални и државни институции. Промената е направена со усвојување на амандман за бесплатни гинеколошки прегледи (објавено во Службен весник на Република Македонија број 10, 7.3.2004). Во работата на оваа активност ОЖО Свети Николе покажала дека умее: да формира и да координира функционална национална мрежа на НВО-и, да комуницира и да преговара со пратениците/чките и да ја добие нивната поддршка, добро да ја аргументира промената за којашто се залага и да ангажира соодветна агенција којашто добро го осмислила идејното решение на кампањата "Не вртете го погледот".
12. Добра географска покриеност на селските подрачја во општина Свети Николе и Лозово, при што 13 различни села се опфатени во здравствениот проект.
13. Една од координаторките во селата кадешто е реализиран здравствениот проект нагласи непланиран, но остварен резултат: *Не здружија сите нас во селата, без оглед на нација и возраст, а жените станаа подрељубиви.*

4.8. Главни препораки за здравствената програма:

1. Според сознанијата и искуството на гинекологистка од амбулантата во Свети Николе, карциномот на грлото на матката е во опаѓање, а карциномот на дојка и стерилитетот се во пораст. Посебно треба да се поддржат жените коишто се во климактериум (пред, во текот и после менопаузата) почесто да доаѓаат на прегледи бидејќи промената на хормоналната состојба кај нив е голема.
2. Подобро да се мапираат потребите на пооделни села и со тоа да се добијат профилирани програми, поадекватни на специфичните потреби во пооделни села: Црнилиште има повеќе млади жени, Кадрифаково има повеќе Ромки кои ги интересираат контрацепцијата и сексуално преносливите болести, Мустафино и Кадрифаково би сакале повеќе предавања за повозрасни жени (над 30 години). При договарањето за времето на активностите, потребно е да се обрне внимание на тоа кога жените се занимаваат со земјоделски работи во селата - садење или берење на тутун, домати (на пр. селото Црнилиште) или пак имаат обврски околу стоката (на пр. селото Кадрифаково).
3. Да се мобилизираат внатрешните капацитети на организацијата во поглед на расположливите знаења и ресурси за подобро дефинирање на потребите и изнаоѓање на средства за основање на Центар за самопомош. Тој исто така би требало да е одделен од организацијата (според коментарите добиени од еден од донаторите), а во тој центар би се вклучиле доктор/ка и терапевката. Центарот би бил од регионален карактер при што дел од работите би ги превзеле институциите. За да има поголема можност за одржливост, на почетокот од работата на Центарот треба барем дел од финансиските средства да се изнајдат од државните фондови т.е да се испита можноста дали и како овој Центар може да биде дел од здравствениот систем на Република Македонија.
4. Од целните групи со коишто ОЖО Свети Николе работи, жените од селата се чини и понатаму остануваат најважна група, што е нагласено и во едно интервју: *Жените од селата треба да останат и понатаму целна група на здравствената програма.*

5. Да се обрне повеќе внимание т.е да се креираат посебни проекти за целната група на девојки од 20-25 години и уште поважно за жени постари од 50 години и оние со најниско образование (основно училиште и/или различни категории на неписменост).
6. Да се продолжи со понатамошна едукација и градење свест паралелно со активностите на информирање за можноста за бесплатен преглед. Од резултатите на анкетата е повеќе од очигледно дека едукацијата (предавања/работилници) е форма којашто придонесува кон подолготрајни резултати (се мисли на повторување на гинеколошките прегледи). Потсетувањето на жените редовно да одат на прегледи мора да оди преку кампања којашто ќе се организира секоја година во март (месец за борба против ракот) и можеби би требало во таа активност на некој начин да се вклучи Виолета Томовска.
7. Да се изгради капацитетот на тимот од здравствената програма и на локалните координаторки во работа со компјутер, познавање на англискиот јазик, пишување на проекти и изнаоѓање на финасиски средства.
8. Паралелната понатамошна работа во сите области покриени од здравствената програма е добро артикулирана во едно од интервјуата: *Македонија е мало подрачје за да може да се дозволи организацијата да се фокусира на само еден тип на делување па можеби треба да се продолжи да се работи паралелно и за некое одредено време и на работилници во локалните заедници, здравствените сервисни центри како и на лобирање, бидејќи со добар менаџмент може да се задржат сите перспективи за некое време.*
9. Да се подобри комуникацијата со гинеколозите од амбулантата во Свети Николе со испраќање на писмена покана (факс или писмо) за секоја поединечна јавна активност којашто ОЖО Свети Николе ја организира во рамките на здравствената програма. Бидејќи жените и понатаму повеќе одат кај гинекологистка, а не кај гинекологот, развивањето на соработка со лекарката е многу важно и неопходно заради корисничките. Покрај повикувањето на јавни активности, треба да се најде уште некој начин да се вклучи во проектот.
10. Со одржувањето на редовни конференции за печат на државно ниво (кога и да има повод во сферата на имплементација на амандманот) би се задржал континуитетот и медиумското внимание, информираноста на пошироката јавност во Македонија, а со тоа ќе се задржи актуелноста на проблемот. Покрај информирањето на пошироката јавност, треба да се подобри и размената на информации со НВОи од целата држава (посебно од Скопје). Најсоодветниот начин треба меѓусебно да се договори.
11. Најважниот чекор што треба да се превземе во 2005. во однос на имплементацијата на усвоениот амандман е пресметка на дополнителните финансиски средства коишто државата треба да ги обезбеди за жените без здравствено осигуревање. Државниот буџет се донесува на крајот од календарската година, а ова е важна информација со којашто може да се отпочне лобирање за дополнителна буџетска ставка за 2006.
12. Потребата за понатамошно развивање на здравствената програма се препознава и однадвор: *Да се фокусираат на здравствените проблеми, имплементацијата и набљудување на законот како и понатамошното лобирање за реализација на истите.*
13. Од разговорот со членките на ОЖО Свети Николе, професионаците/ките од локалните институции, како и со жените болни од рак дознавме дека причините за честата појава на карцином во оваа општина се различни и дека не е направено ниту едно темелно истражување за нив. Во врска со тоа предлагаме заедничка работа со Еколошкото друштво Изгрев, Граѓанската иницијатива на жени и Здружението на Роми од Свети Николе за лобирање до Министерството за екологија на Република Македонија за потребата од тестирање на водата, воздухот и почвата и мерење на радиоактивното зрачење, а со цел да се набљудува загаденоста и да се промени водоводната инфраструктура во градот.

Оваа акција би и користела како на ОЖО Свети Николе, така и на сите други вклучени НВОи за придобивање на поголема доверба и почит од граѓаните и граѓанките во општината Свети Николе и би го ублажила ставот дека локалните НВОи работат само за големи пари коишто ги добиваат од донаторите. Корисничките од групата за самопомош нагласија: *Да се испита од каде се доаѓа и да се преземат соодветни мерки.*⁷

14. Во печатените материјали (лифлети и брошури) секогаш треба да се балансира бројот на графички прикази (фотографии) со количината на текстот; буквите мора да бидат поголеми, а квалитетот на печатењето вооедначен за сè што ОЖО Свети Николе дистрибуира во јавноста. Препорака е да се промени печатницата. Користењето на импресумот со којшто започнува брошурата "Не вртете го погледот" треба задолжително да продолжи во сите идни публикации, а треба да се воведат и наведување на изворите, како за фотографиите така и за цитатите во текстот, и редовно да се користат во идното пишување и печатење.

Од разговорот со директорот на канцеларијата на Фондот за здравство во Свети Николе (**Додаток 8**) ги пренесуваме информациите коишто се значајни за понатамошната работа на ОЖО Свети Николе на здравствената програма.

---

⁷ Бидејќи референдумот за самопридонес е изгласан и средствата од граѓаните веќе пристигнуваат, втор чекор е лобирање на локалната самоуправа во буџетото за 2005. водоводот да се стави како приоритет во доделувањето на капитални инвестиции за општина Свети Николе. Самопридонесот и општинските финансиски средства се основа за барање на дополнителни финасниски средства од странски донатори коишто ќе помогнат да се заврши проектот.

5. Евалуација на организацијата

Во евалуацијата на организацијата се занимаваме со процесите и резултатите како и со односите што ОЖО Свети Николе ги има со другите. Покрај со здравствената програма, ОЖО Свети Николе се занимава и со програма за млади преку работата на Вавилон центарот, а со започнувањето на работата за промена на амандманот се појавува и правен тим. Ни се чини дека е важна информацијата што ја добивме од сите интервјуа и од фокус групите: сиромаштвото и невработеноста се најголем проблем за жените во општина Свети Николе, а и во Република Македонија, и сите останати проблеми ги следат овие два т.е еден проблем.

5.1. Процеси на организацијата

Наоди:

ОЖО Свети Николе самостојно работи од 1990. година. Во 1998. е пререгистрирана врз основа на новиот Закон за здруженија и фондации.

Организацијата има приближно 500 членки со различна образовна, старосна, економско-социјална и етничка структура. Од нив, 30 се активни на волонтерска основа.

Структурата на организацијата се состои од Генерално собрание коешто брои 31 лице и тоа 29 членки и 2 члена. 4 од нив се надворешни членки, 21 се избираат од активите на градот Свети Николе (19 членки и 2 члена) и 6 од околните села. ОЖО Свети Николе има Управен одбор од 8 членки и 1 член, а Надзорниот одбор има 3 членки. Членовите на двата одбори се избираат од претставничките на Генералното собрание и мандатот им трае 4 години.

Претседателката и подпретседателката ги избира Генералното собрание, имаат четиригодишен мандат со неограничена можност за реизбор. Во структурата на организацијата посебна улога имаат книговодителката и благајничката.

Во септември 2004 бил последниот реизбор на Генералното собрание, Управниот и Надзорниот одбор, претседателката и подпретседателката. Тогаш се договорени и статутарните промени.

Мисијата на ОЖО Свети Николе е:

Унапредување на положбата на жените во сите сфери, како што се: еманципација и родова еднаквост, здравствена едукација и заштита на жените како превентива преку разни форми на предавања и прегледи, давање на секаков вид на помош (правна, социјална и др), човекови права/женски права со посебен осврт на насилството врз жените и децата, работа се деца, млади и општа популација.

Во вежбата што ја работевме со членките и членот на Управниот и Надзорниот одбор заклучивме дека тие во мисијата, покрај она што го пишува, го забележуваат и следново:

- Јакнење на капацитетот на ОЖО Свети Николе;
- Подигање на свеста на жените во општеството;
- Соработка со други НВОи во општината и пошироко;
- Учество во промената на законската регулатива што би била соодветна на

женските потреби и на други закони во коишто треба да се вклучи родовата перспектива;

- Залагање за правата на жените во целиот свет.

Мисијата е и инаку премногу широко поставена и би било многу тешко во некоја идна евалуација да се мери со индикатори. Згора на тоа, членките на управните структури на ОЖО Свети Николе имаат проширено сфаќање на мисијата при што нашата препорака е да се преиспита мисијата при стратешкото планирање и да се сведе не човечка мерка т.е на достижни димензии.

Она што делумно се преклопува се елементите на визијата со мисијата, а со оглед на тоа што организацијата воопшто нема дефинирано визија, би било добро во текот на планирањето да се работи и на неа.

Според мислењето на членките и членот на Управниот и Надзорниот одбор, јаки страни на организацијата се:

- добра организираност;
- капацитет на организацијата;
- добра комуникација;
- тимска работа;
- сигурни финансии за 2005;
- солидна техничка опременост;
- нема поделба внатре во организацијата поради различна политичка припадност;
- Веб презентација;
- постојано вработено лице;
- препознатливост на организацијата "однадвор";
- почит од мажите и помош и соработка со некои од нив.

На формално ниво ОЖО Свети Николе е партиципативна организација со демократски процеси на одлучување. Тоа се препознава и однадвор за што зборува и интервјуто со членка на друга НВО којашто присуствувала на Генералната собраниа: *Организациската поставеност на ОЖО Свети Николе сега е многу потранспарентна отколку што беше порано, на пр. на последното Генерално собрание изборот на Надзорен и Управен одбор како и изборот на самата претседателка е доказ за тоа.*

Се чини дека претседателката, подпретседателката и координаторката на здравствената едукација, којашто е постојано вработено лице, на неформално ниво се перцепирани како лидерки. Ова по себе не е ниту добро ниту лошо доколу сите членки се свесни за ваквата состојба и го поддржуваат тој систем на работа. Ако не се, секогаш можат да се предложуваат, дискутираат и спроведуваат промени во организацијата.

5.2. Внатрешна перцепција за структурата на организацијата

Со цел да се дојде до веродостојна информација за структурата на самата организација, од членките и членот на Управниот и Надзорниот одбор беше побарано да ја претстават со цртеж: а) како ја гледаат структурата, б) каде во неа се гледаат себеси, ц) како ги гледаат нивоата на донесување на одлуките и д) размената на информациите. Резултатот е: сите, освен една членка, визуелно ја претставија организацијата со хиерархиска структура во која доминантна улога има Собранието и/или претседателката. Во два приказа се покажуваат Претседателство и Извршен одбор. Бидејќи до есента 2004. постоеше Претседателство, веројатно неговото прикажувањето се должи на старата структура. Она што ОЖО Свети Николе во

моментов го нарекува Управен одбор всушност според функцијата претставува Извршен одбор, така што ова е случајна но сепак "оправдана" грешка. По правило членките и членовите на Управниот одбор се лица што не добиваат средства и не се директно вклучени во имплементацијата на активностите (често се надворешни членови и членки) што не е случај во ОЖО Свети Николе. Извршниот одбор се состои од кординаторките на проектите и од постојано ангажираните лица во активностите. Во праксата на ОЖО Свети Николе Извршниот одбор се нарекува Управен одбор. Оваа пермутација може и да остане доколу точно се знаат улогите на секој од постоечките и идните одбори во управувачките структури. Види ја шемата која ја прикажува оваа пермутација во **Додаток 9**.

Кога се појавуваат тимовите, тие се: здравствен, правен и тим за работа со деца и младинци. Воедно, од надворешен аспект ова се најпрепознатливи области на работа на ОЖО Свети Николе.

Процесот на донесување на одлуки членките и членот на Управниот и Надзорниот одбор го гледаат како кружен и поврзан со сите структури на ОЖО Свети Николе. Во само еден случај одлуките започнуваат од Управниот, додека во цртежот без хиерахиска структура, донесувањето на одлуките се прави во рамките на целиот систем на организацијата. Види **Додаток 10** како илустрација на случај каде што Управниот одбор е инстанца од кадешто започнува процесот на донесување на одлуки.

Членките и членот на Управниот и Надзорниот одбор гледаат на текот на пренесување на информации на следниот начин: клучно лице за добивање и пренесување на информациите е постојано вработената членка. Во доминантен број на одговори процесот на пренесување на информации е кружен и почнува т.е завршува со Собранието. Членките и членот на Управниот и Надзорниот одбор најмногу соработуваат со постојано вработеното лице. Дobar графички приказ на кружниот тек на пренесување на информации може да се види на една од сликите што наликува на пајакова мрежа - види **Додаток 11**.

Организацијата е отворена за прием на нови членки кога жените самите ќе одлучат и ќе се појават. Се чини дека процедурата за прием на нови членки повеќе е подразбирлива и срдечна, а не со прецизно и јасно дефинирани правила што членките на ОЖО Свети Николе треба да ги почитваат при вклучувањето и воведувањето на нови членки во организацијата. Добра страна на веќе постоечкиот систем е менторската работа при што на терен оди една поискусна и една нова членка.

Досегашната процедура т.е критериумите при вработувањето или хонорарскиот ангажман на членките се:

- волонтерска работа во организацијата;
- посветеност т.е. мотивираност;
- економската состојба на жената и семејството од коешто доаѓа;
- редовно присуство на состаноците (член 10 од Статутот на ОЖО Свети Николе).

Ова се прецизни и доволни критериуми за вработување, но би требало јасно да се дефинираат и да се сместат во идниот Правилник којшто ОЖО Свети Николе треба да го креира и којшто треба да биде достапен на пошироката јавност, за почеток да биде поставен на Веб страната.

Кога некоја од членките на ОЖО Свети Николе ќе добие идеја за проект или пак е понуден конкурс од страна на донаторите, постојано вработеното лице и претседателката помагаат при изработката на проектите бидејќи имаат најголемо познавање за пишување на проекти.

Специфични успеси во процесите на организацијата:

1. Развојниот потенцијал на организацијата т.е капацитетот на учење е голем, бидејќи ОЖО Свети Николе од стара структура на актив се пререгистрирала и навистина станала независна НВО. Трансформацијата се случувала и се случува постојано, а еден од показателите е промената на структурата каде што од Претседателство се преминува на Управен и Надзорен одбор како нови форми на управување. Друг показател е зголемената транспарентност во работата на организацијата, како во процесот на избор на управувачките структури на Генералното собрание така и во јавната дистрибуција на годишниот извештај којшто содржи и финасниски преглед. Ова сеуште е многу ретко меѓу НВОи во регионот.
2. Состаноците на Управниот и Надзорниот одбор се редовни и се случуваат секој месец што придонесува за одлична размена на информациите и можност за континуирано работење и договарање.
3. Можноста за делумно професионализирање на една личност во постојано вработено лице и овозможило на организацијата подобра логистичка поддршка и полесен/побрз проток на информации, кадешто постојано вработеното лице станува централен извор за добивање и ширење на информациите помеѓу останатите членки.
4. Константното мобилизирање и вклучување на жените коишто се наоѓаат на управувачки и политички позиции во општината Свети Николе допринела за јакнење на организацискиот капацитет и поголема видливост и почитување во локалната заедница.
5. Перманентната работа на мобилизирање на млади и ангажирани интелектуалки коишто од членувањето и волонтирањето во ОЖО Свети Николе стануваат координаторки на некои од проектите и истовремено им се дава можност да учествуваат во одлучувањето на организацијата.
6. ОЖО Свети Николе има добра политика на распределба на хонорарите и увид да нема преклопување, т.е. една иста личност да не работи на повеќе проекти со платени места. Исто така, издвојувањето на 3% од секој хонорар за организацискиот фонд дава одредена сигурност и можност за покривање на трошоците кои не се покриени со проекти.
7. Критериумите што се користеле при вработување во организацијата покажуваат организациска култура што негува волонтирање, солидарност, упорност, чесност, а од друга страна води сметка за мотивацијата на своите членки.
8. Иако никаде не е запишано, постои поделба во тимови и дефинирање на различните улоги на членките внатре во тимовите. Оваа поделба е доста јасна што помага за поефикасно извршување на работите и за генералната продуктивност.

Специфични препораки за процесите на организацијата:

1. Мисијата не е воедначено сфатена од сите членки на управувачките структури. Поради тоа, треба да се преиспита дали членките ја сакаат таква во иднина или нешто ќе променат при процесот на понатамошно стратешко планирање. Мисијата би требало или да се остави таква каква што е. Доколку мисијата би се менувала тогас се препорачува да се скрати и фокусира на главните активности кои инаку ги извршува ОЖО Свети Николе. Изборот треба да зависи од фактот дека своите резултати ги мерат во однос на мисијата како најдолгорочна цел т.е. да ја направат достижна. Покрај мисијата треба да се артикулираат општите цели на организацијата, посебните цели на проектите, како и целите на пооделните активности.

2. Би требало да се дефинира визијата на ОЖО Свети Николе. Визијата и мисијата на организацијата треба да се дефинираат со што е можно повеќе членки бидејќи тоа придонесува за чувството на припадност кон организацијата. Ова пак претставува важна мотивација имајќи во предвид дека ОЖО Свети Николе и понатаму работи со релативно мали годишни буџети и присуство на генерална несимпатија кај општата популација кон работата на НВОи.
3. Во јавно претставување членките и членот на Управниот и Надзорниот одбор на ОЖО Свети Николе треба да направат дистинкција кога зборуваат или работат нешто во лично име, а кога како претставник/чка на организацијата.
4. ОЖО Свети Николе би требало попроактивно да ги мобилизира и мотивира младите жени (од 18 до 30 години) за работа во организацијата што е исто така напишано во член 10 од Статутот на ОЖО Свети Николе: "Поттикнување на иницијативи за омасовување на ОЖО Свети Николе".
5. По статутарната промена од 2004, во член 20 се вели дека Управниот одбор може да формира стручен советодавен тим. Во врска со тоа, препорака е да се формира Советодавен одбор од надворешни членови и членки во којшто ќе се вклучат четирите локални НВОи што веќе се во Собранието. Одборот треба да се дополни со претставници на локални и меѓународни НВОи и на државни институции од Скопје. Функцијата на овој одбор е да дава совети при стратешкото планирање и развојот на самата организација, да придонесе за подобра имплементација на мисијата и да помогне при одредувањето на визијата. Овој одбор ги дава своите препораки на Управниот одбор, функционира на волонтерска основа, а се состанува 1-2 пати годишно. Се препорачува во овој одбор да членува барем еден маж. Овој одбор би можел да дава повратни информации за предлог проектите преку е-маил групата.
6. За да ги разреши сите прашања опишани во долунаведените препораки, ОЖО Свети Николе би требало да осмисли и артикулира Правилник за работа којшто ќе содржи се она што претставува постапки за работа на една организација. Тој правилник би требало да биде јавен документ достапен на сите и поставен на Веб страната на организацијата. На тој начин и другите НВОи ќе можат да ги научат и да ги користат сознанијата на ОЖО Свети Николе.
7. Да се утврди постапката за зачленување во организацијата (елаборирање на самата пристапница) којашто ќе биде достапна на сите. Можеби треба да се одреди тим од членки коишто ќе се занимаваат со мобилизирање на ново членство и со негово воведување во организациските текови.
8. Да се дополни постапката за вработување и хонорарски ангажман со конкурс (отворен за пошироката јавност и/или за членките на организацијата) и притоа да се користат именуваните јасно артикулрани критериуми. Прашање е дали овие критериуми им се јасни на сите членки на ОЖО Свети Николе, а транспарентноста е важна како за надворешната слика на организацијата, така и за зачувување на добрите односи и развивање на професионалноста во организацијата. Во потесниот избор на конкурсот би требало да има најмалку 3 кандидатки, а одлуката за вработување треба да ја донесе Управниот одбор. Одлуката за избор на една од кандидатките се донесува со бодување при што секоја членка на Управниот одбор ги оценува потенцијалните кандидатки со оценка од 1 до 5 и се вработува Кандидатката со највисок резултат.
9. Постои постапка за плаќање на лицата ангажирани во проектите, но таа треба да стане дел од Правилникот за работа на организацијата и на тој начин истата да се направи доволно јасна и експлицитна за целото членство.
10. Да се направи подобра и попрецизна распределба на работата во моментот кога во ОЖО Свети Николе ќе се вклучи и второто лице со полно работно време. Кој ќе биде задолжен за примање и ширење на информациите тогаш?
11. Да се осмисли и креира постапка за функционирање на Надзорниот одбор кадешто ќе се знае: како ќе се прави проверка на финансиите, колку често, на кој начин за тоа ќе се известуваат Управниот одбор, Собранието и пошироката

јавност.

12. Процесот на донесување на одлуки изгледа јасен, но како и мисијата, не е вооедначено сфатен. Од тие причини при стратешкото планирање би требало да се дискутира за тоа кои тела кои одлуки ги донесуваат, ова да биде јасно и прецизно дефинирано и како такво да стане дел од идниот Правилник. Системот на донесување на одлуки може да се менува и треба постојано да се прилагодува според секојдневните потеби на организацијата и вредностите коишто се негуваат. Важно е тој да им одговара на членките и членовите на ОЖО Свети Николе и сите да се сложат околу тоа, затоа што тоа е добар предуслов да го почитуваат кога еднаш ќе го усвојат.
13. Пренесувањето на информациите е добро разработено како внатре во организацијата, така и со другите НВОи и институции во Свети Николе. Како и другите процеси треба да се дефинира и да се вклучи во Правилникот за работа за да можат да се информираат сите заинтересирани.

5.3. Резултати на организацијата

Наоди:

Резултатите од здравствената програма се обработени во претходното поглавје па овде нема да ги повторуваме, но ќе нагласиме дека најголем резултат на ОЖО Свети Николе е дополнувањето на Законот за здравствена заштита т.е. лобирањето за усвојување на амандманот за бесплатни гинеколошки прегледи.

Во резултатите коишто се однесуваат на секојдневната но не и занемарлива работа на ОЖО Свети Николе спаѓаат: успешно организирање на трибини и тркалезни маси посебно на оние коишто се однесуваат на здравствените теми, добра и препознатлива работа со младите преку Вавилон центарот, препознавање и работа на актуелни проблеми со коишто се соочуваат жените, различни едукативни програми коишто организацијата ги реализира и се високо оценети од корисничките, препознатливост којашто организацијата ја има стекнато на национално ниво благодарение на кампањата "Не вртете го погледот", разработена тимска работа во различните програми и добра комуникација со постојаниот донатор (KtK).

Она што изгледа важно во моделирањето т.е позитивниот пример и охрабрувањето што ОЖО Свети Николе им го дава на другите НВОи е континуираната работа и можноста една релативно мала локална организација да започне и направи промена во закон којшто, се разбира, се однесува на целата држава, а го изгласува Собранието на Република Македонија.

Постигнати резултатите:

1. Добрата практика на печатење на годишен извештај и негова јавна дистрибуција воспоставена во 2003. е посебно успешна поради високата финансиска транспарентност којашто ретко се среќава во работата на НВОи во Република Македонија и во регионот.
2. Јавната видливост на активностите во Свети Николе, како на здравствената програма така и на останатите активности, е пофалена од сите соговорници/чки во интервјуата направени во Свети Николе (НВОи, амбуланта, Фонд за здравство и радио).
3. Истрајноста и посветеноста во работата на ОЖО Свети Николе се препознава и однадвор: *Работат многу и сите проекти кои ги започнуваат ги завршуваат.*
4. Лобирањето за промена на Законот за здравствена заштита е најзабележителен успех: *Амандманот за бесплатни гинеколошки прегледи е најголем нивен успех. Ги вклучија и политичарите и тоа преминува на национално ниво.*

5. *Професионализмот и развојниот капацитет на ОЖО Свети Николе се препознатливи однадвор и нагласени во интервјуата. Донаторката мисли дека ОЖО Свети Николе напредувала во однос на професионализмот за разлика од другите женски НВОи. Координаторката на една од интервјуираните НВОи од Скопје нагласува: Затоа што тие се упорни и посветени имаат одредена развојна линија во самата организација. Тие се фокусирани на посебни женски проблеми, а имаат и организациски капацитет којшто е многу значаен за понатамошен развој.*
6. *Увидот за успешна работа од аспект на друга НВОи од Свети Николе е сеопфатен и за пофалба: Добри страни на ОЖО Свети Николе се: континуитет во работата, тоа што имаат канцеларија, успешно лобирање (амандман), работат на актуелни теми - здравјето на жените, основање на Вавилон центар, покренување и актуелизирање на теми коишто се однесуваат на жените. Кога ние учествуваме во проектите на ОЖО Свети Николе, нашите членки се едуцираат, ги изнесуваат своите мислења и добиваат бесплатни гинеколошки прегледи.*
7. *Од еден од нашите соговорници слушнавме како ОЖО Свети Николе влијае врз развојот на цивилното општество во Република Македонија и како претставува позитивен модел за другите НВОи: ОЖО Свети Николе им моделира на другите дека НВО може да работи континуирано, да има одржливост, да има голем број на активни членки, им покажува на локалните НВОи дека можат да направат измени во законот, а тоа е охрабрувачко за другите НВОи, дека НВО може да биде сервис на граѓните (едукација, прегледи), дека локалните НВОи можат да направат кампања од светски тип, дека жените како менаџерки можат да водат една јака НВО. Со својата работа докажаа како еден цивилен сектор би требало да функционира, на овој начин се постигнува најголем придонес кон цивилното општество во Република Македонија.*
8. *Исто така почнале со работа на локално ниво за во последните две години својата работа да ја прошират на национално ниво.*

Специфични препораки во врска со резултатите:

Евалуаторките прочитаа некои од предлог проектите што досега не биле поддржани (Центар за самопомош и Едукација и правна помош) и ова се препораки за подобрување и понатамошно лобирање за овие два проекти:

1. Би требало да се посвети повеќе внимание на подброто дефинирање на проблемот на локалниот контекст во Свети Николе;
2. Да се подобри аргументацијата за потребата за решавање на проблемите со коишто се занимаваат проектите, би требало повеќе да се користат егзактни показатели (статистички податоци што досега се користени во работата на ОЖО Свети Николе);
3. Подобро да се дефинираат целите со што подобро ќе се дефинира и евалуацијата и набљудувањето на успешноста на проектите т.е. на овие програмски линии на организацијата.

Специфични препораки за проектот "Едукација и правна помош" се:

1. Да се специфицира целната група, бидејќи вака е премногу широко поставена;
2. Да се дефинира директната добивка на корисничките од предложените активности - едукација и јавни трибини;
3. Да се постигне постојаност во прикажувањето на активностите - она што се опишува во воведот мора да се напише и во описот и буџетот на проектот;
4. Да се одреди бројот на учесничките/ците во активностите на трибините, а да се намали бројот на учесничките во работилниците;
5. Јасно да се дефинира проценката на бројот на правни совети и услуги (на основа

- на што е направена?);
6. Да се намали големината на персоналот во проектот (асистентка и адвокатка) бидејќи ова е пилот фаза;
  7. Во предлог проектот да бидат приложени нацрт програмата за едукација и материјалите коишто ќе бидат користени.

5.4. Соработка и комуникација со други НВОи и институции, но и со јавноста:

Наоди:

Ставот на проактивност и соработливост којшто ОЖО Свети Николе го има кон другите на локално ниво е многу позитивен и скоро едногласен во интервјуата со претставниците на локални НВОи и институции од Свети Николе. Недостига проактивно однесување во однос на институциите на централно ниво и донаторите т.е. се чекаат конкурси за да се пласираат одредени идеи, а од друга страна, доколку се одбиени, нема механизам за понатамошно унапредување на проектите и понатамошно барање на средства кај истиот или друг донатор.

Присутноста на ОЖО Свети Николе на државните медиуми и Веб страната најмногу придонесуваат за комуникацијата со пошироката јавност, па затоа овие два вида на комуникација се посебно обработени.

5.5. Присутност во медиумите

Од делумните извадоци од печат на ОЖО Свети Николе може да се заклучи дека активностите пред кампањата се претставени во "Перспективи" (весник којшто се занимава со НВОи во Република Македонија) и во билтенот на ООЖМ, кадешто ОЖО Свети Николе е членка на редовна основа.

Кампањата "Не вртете го погледот" резултирала со одлично пренесување на информациите од конференциите за печат коишто ја следеле, но во исто време го поттикнала медиумското внимание во смисла на тоа дека новинарите и новинарките сами направиле интервјуа и репортажи со професионални лица (гинеколози/гистките) или со политичарки (Лилјана Поповска) на теми за рак на дојка и рак на репродуктивните органи. Многу медиуми (дневни весници и неделни списанија) ја искористиле само сликата т.е. плакатот - идејното решение, а ОЖО Свети Николе всушност тоа не го побарало од нив.

5.6. Веб страна

Технички аспект: релативно брзо се отвора, што не предизвикува негативни ефекти кај посетителите на страната заради чекање, сликите се отвораат постапно и побавно во однос на текстот, но се постигнува добра синергија со текстот бидејќи додека се чита едниот се симнуваат сликите. Можеби би помогнало доколку истите технички дополнително се обработат - "спакуваат" или пак да не се симнуваат комплетно, туку да се отвораат само со кликување за да се добие на брзина.

Мошне е интересна избраната позадина на страната кадешто доминира розевата боја. Се поставува прашањето дали изборот на бојата е резултат на мислењето дека розевата е "типично женска боја". Во секој случај, можеби би требало да се обиде со некоја помалку интензивна нијанса.

Содржина: страната е мошне богата со разновидна содржина, искажувајќи ги различните аспекти на делување на ОЖО Свети Николе. За побрзо пребарување на страната се препорачува да се зајакне почетната структура и наместо во општи

поделби (галерија, контакт информации итн.) темите да се групираат во однос на проблематика како на пр: работа со млади, кадешто би се вклучиле сите информации поврзани со таа тема, здравствена програма, законодавство итн.

Специфични успеси во соработката со други:

1. Добрата работа на локално ниво придонесува за развој на цивилното општество во градот: *Нам ни е полесно да работиме во оваа средина бидејќи имаме јака женска НВО во градот.*
2. Ефикасноста на работата во организацијата во однос на брзината на дејствување и содржината на материјалот изградила стабилна основа за соработка со националните НВОи: *Реагираат бргу на сите потреби, а нивните матерјали содржински се многу побогати од други со коишто соработуваме.*
3. Организацијата има високо развиено чувство на солидарност за другите НВОи ширум државата при што значително допринесуваат кон изградбата на капацитетите на истите врз основа на нивните специфични потреби: *Ни помогнаа кога ја основавме организацијата така што ни го напишаа првиот проект, но и сега кога нешто ни треба околу финансирањето или нешто друго што не го знам, одам и ги прашувам и секогаш ми помагаат.*

Специфични препораки за соработката со другите:

1. Треба да се искористи и надгради веќе постоечката соработка со најактивните НВОи во Свети Николе. Во врска со тоа се препорачуваат тромесечни состаноци со клучните организации во градот за меѓусебно информирање, координација и евентуално развивање на заеднички активности на локално ниво.
2. Заедно со Еколошкото друштво Изгрев, Граѓанската иницијатива на жени и Здружението на Роми од Свети Николе да се проучат мисиите на секоја од овие НВОи и да се види уште кои полиња на работа т.е. проекти можат во иднина заеднички да се планираат, имплементираат и евалуираат.
3. Кога се бара поддршка за некој проект, тој треба да се испрати на НВО од којашто се очекува потпис.
4. Да се поврзат локалните координаторки од селата Мустафино и Кадрифаково коишто имаат желба да работат на ЕКО производи (Мустафино) или производство на цвеќе (Кадрифаково) со Граѓанската иницијатива на жени и со нивната работа на пластеници и економско зајакнување на жените.

6. Насоки за во иднина

Наоди:

Кога се размислува за идната работа на организацијата, очигледни се различните перспективи што секоја на свој начин придонесуваат за постојаната развојна линија на организацијата. Со тоа се отвораат различни можности за коишто треба да се разговара во иднина и да се испланира како тие различни делови можат да се спојат во целина.

Секој/а член/ка на Управниот и Надзорниот одбор имаше слични, но сепак различни желби за тоа со што би се занимавала ОЖО Свети Николе во иднина. Сферите на работа покриваат: работа со млади, Центар за самопомош на жени заболени од рак, Центар за давање на бесплатна правна помош, СОС телефон за жени жртви на семејно насилство.

Од спроведената анкета произлегува дека потребите на терен се однесуваат на: организирање на заедничко дружење (скоро сите села кадешто е спроведена анкета), повторување на здравствените предавања (пред сè од страна на жените коишто не ги

посетувале), можност за дополнителни предавања како што се обука за работа на компјутер и часови по англиски јазик (од страна на жените од приватниот сектор, немажени и невработени) како и самовработување.

Локалната координаторка од едно од селата кадешто работи ОЖО Свети Николе нагласи: *Жените од селата се заинтересирани за здравјето, а за политиката никако, политиката им досадила и затоа жените не ги интересира.*

Ресурси за во иднина:

1. ОЖО Свети Николе има постојан донатор и сигурни финансиски средства за 2005, а бидејќи донаторот останува во Република Македонија и во наредните три години се очекува таа поддршка да трае за сето време.
2. Развиен човечки капацитет во вид на профилирани тимови за специфични проблеми.
3. Постојано вработени членки/ови.
4. Почитување на локално и препознатливост на државно ниво.
5. Сигурна инфраструктура (канцелариски простор, опрема) за понатамошно дејствување.

Специфични препораки за во иднина:

1. Да се изврши стратешко планирање и посебно да се обрне внимание на рedefинирањето и артикулирањето на визијата на ОЖО Свети Николе. Важноста на оваа специфична препорака би се укажала во фактот што "планирањето е половина од вкупната работа а остатокот е придржување кон планот и негова реализација" Половина од планирањето е веќе завршено, а остатокот е придржување кон планот и негова реализација.
2. Да се разгледаат идеите на членот и членките на Управниот и Надзорниот одбор во коишто се предлага проширување на делокругот на работа и тоа со следниве иницијативи: СОС телефон за жртви на семејно насилство, Центар за самопомош на жени заболени од рак и канцеларија за бесплатна правна помош. Техничкото унапредување би се однесувало на сопствен простор (доделен од општината Свети Николе) и подобрување на компјутерската опрема.
3. Во идните планови да се интегрираат потребите на корисничките коишто се однесуваат на здравствена едукација, организирање на курсеви за англиски јазик и обука за работа со компјутери за заинтересираните жени од селата.
4. Постоечкиот Вавилон центар (работа со деца и млади) би требало да развие деловен план за да постигне делумна самоодржливост и финансиска стабилност и притоа треба проактивно да се занимава со прибирање на финансиски средства.
5. Да се искористат одличните резултати остварени во 2004. за изнаоѓање на средства од други донатори и работење на зајакнување на организацискиот капацитет во наредните две години.

6.1. Главни успеси на организацијата:

1. Членките на ОЖО Свети Николе се препознатливи и ценети интелектуалки во малиот град кадешто луѓето ги почитуваат, а тоа заедно со нивната работа и капацитет придонесува за развој на цивилното општество во Свети Николе.
2. Културата на организацијата повеќе се претпоставува отколку што постојат пишани податоци за неа. Се негуваат вредности како што се солидарност, упорност, чесност, истрајност, посветеност и ефикасност и се поттикнува мотивацијата и на новите и на старите членки. Доследното придржување кон овие вредности помага во остварување на мисијата и во соработката со други

НВОи.

3. Развојниот капацитет и отвореноста кон учење ја чинат ОЖО Свети Николе организација којашто може многу убаво, а можеби и брзо да напредува и со тоа да го потпомогне професионализмот во организацијата.
4. Инфраструктурата, постојано вработените лица и констатнтното мобилизирање на нови членки (жени на влијателни позиции и млади интелектуалки) нудат сигурност за иднината на организацијата, а постојаниот донатор целокупната приказна ја прави уште постабилна.
5. Од многу ниско, основно ниво кадешто сите членки ги извршуваат сите работи во ОЖО Свети Николе, организацијата се поместила на ниво на специјализирани тимови коишто се занимаваат со посебни општествени проблеми.
6. Односите во организацијата се уште подобри бидејќи сите членки се горди на успехот. Ова нужно ја зголемува довербата и ентузијазмот за идна работа.
7. ОЖО Свети Николе работела на континуирани и квалитетни активности не само во градот туку и во околните села. Ова придонесло за изградување на приближно еднаков капацитет на ниво на целата општина.
8. Актуелизирањето и континуираната работа на родови теми им помага на другите да ги разберат специфичните проблеми на жените: *Ако ОЖО Свети Николе не ги актуелизира проблемите на жените, никогаш не би се помислило дека на жените им е потребно нешто посебно.*
9. Изработката на годишен извештај и дистрибуцијата на истиот ја помага вкупната транспарентност на организацијата.
10. Конференциите за печат покажаа дека доброто планирање и професионално осмислена кампања на националните медиуми води кон национална препознатливост и ширење на идејата како меѓу професионалните кругови така и меѓу општата популација. За сето ова помогна и Веб страната на организацијата.

6.2. Главни препораки за организацијата:

1. ОЖО Свети Николе е во фаза на развој кадешто прв и нејнеопходен приоритет е стратешкото планирање. Ова е препорака и од едно од интервјуата: *Да се фокусираат на едно поле, може да е и пошироко поле на делување, но сепак тоа што го работат да води кон определена поширока цел.* Тоа може да се изведе на повеќе начини, може секоја поделна програмска линија прво да планира само за себе, па целината на планот на ОЖО Свети Николе да се состави на крајот, или пак сите тимови паралелно да учествуваат во планирањето коешто нужно мора да биде водено од страна на надворешно лице.
2. При планирањето треба да се преиспита мисијата и да се дефинира визијата на организацијата. Средства за оваа активност треба да се бараат од постојаниот донатор (KtK) со пренаменување на средствата за набљудување на имплементацијата на законот за јакнење на организацискиот капацитет. Таа буџетска линија може да се бара од неколку различни донатори (на пр. Американска амбасада, Светска банка - мали грантови, Швајцарска амбасада). Инаку оваа година е добра за барање на средства од други донатори бидејќи ОЖО Свети Николе има постигнато големи и видливи резултати во текот на минатата година.
3. Да се зајакне капацитетот на организацијата (на здравствениот и на сите други тимови) во пишувањето на проекти преку набавка на литература, пренесување на веќе постоечкото знаење (од постојано вработеното лице и претседателката на организацијата) и потенцијално ангажирање на волонтер/ка од Pease Corp кој/ашто веќе го знае локалниот јазик и има искуство во работа со НВОи.⁸
4. Да се изгради капацитетот на различните тимови во работа со компјутер и

⁸ Овие волонтери/ки веќе работат во други општини во Република Македонија, а нивниот престој во државата е минимум една година.

познавање на англиски јазик притоа што повеќе користејќи ги постојните ресурси: компјутерите во Вавилон центарот, едукативниот кадар за јазик и информатика. Постојано вработените лица покрај англиски јазик би требало да научат да работат во Excel. Овие потреби се препознаваат и однадвор: *Организацијата треба до води сметка максимално да ги искористи своите инвестиции во вид на платена обука на определени членки бидејќи тие понатаму треба да се искористат како ресурс за организација.*

5. Оваа евалуација покажува дека ОЖО Свети Николе нема развиено систем за мониторинг/набљудување и евалуација/проценување на своите програми и на работата на самата организација. Во врска со тоа се предлага развивање на овие системи во текот на стратешкото планирање.
6. Треба да продолжи поврзувањето на здравствените работилници со бесплатните гинеколошки прегледи бидејќи тоа предизвикува трајна промена во животот на жените. Корисничките, но и жените коишто не учествувале во здравствената програма, покрај прегледите и работилниците, како свои потреби ги наведуваат уште самовработувањето (млади жени на возраст од 20 години и жени кои имаат приватен бизнис) и некои облици на заштита на правата на жените.
7. Да се разработи подобро што можат жените во селските активи да работат понатаму, на кој начин можат да работат активите во селата, на кои теми можат да се развиваат и без ОЖО Свети Николе. Координаторката од село Горобинци рече: *Моја желба би било со помош на ОЖО Свети Николе да се направи некој мал центар за млади, бидејќи кај нас има околу 100 деца на школска возраст. Би било добра, исто како и децата во Вавилон, да можат да учат англиски и работат со компјутери бидејќи знаеме што значи тоа во денешно време.*
8. Надзорниот одбор би требало да го поддржи ангажирањето на независен финансиски ревизор којшто ќе направи ревизија во согласност со државните и меѓународните норми. Тој извештај може да се користи за понатамошно прибирање на средства, но и поголема транспарентност во локалната заедница и меѓу потенцијалните донатори. Добар пример е приказот објавен од МЦМС во дневниот весник "Дневник" кадешто е прикажан пресек на финансиската ревизија на организацијата направена од надворешно лице. Оваа можност е исто така регулирана со Статутот на ОЖО Свети Николе кадешто во член 26 се вели: "Стручните административно-финансиски работи може да ги врши Организацијата, или тие работи да се доделат на друга адекватна организација".
9. Управниот одбор би требало да иницира формирање на Советодавен одбор.
10. Да се креира Правилник за работа на ОЖО Свети Николе којшто е споменат во член 19 од Статутот, а станал алинеа 18 според статутарната одлука од 2004.
11. Промотивните и едукативните материјали се корисни и очигледно потребни во поголем број на примероци: *Да се направат повеќе промотивни материјали.*
12. Бидејќи кампањата "Не вртете го погледот" е единствено искуство остварено за релативно кратко време коешто во себе содржело разновидни активности поврзани со иста цел, се препорачува ОЖО Свети Николе да го напише сопственото искуство во вид на студија на случај и на тој начин да го подели со други НВОи. Тој материјал може да се отпечати и електронски да се прикаже на Веб страната за поширока употреба.
13. Треба да се најде подобра преведувачка којашто освен англискиот јазик добро ќе ја познава и НВО терминологијата затоа што тоа е една од причините за одбивање на предлог проектите од разните донатори.
14. Треба да се зголеми техничкиот капацитет на организацијата со купување на два нови компјутери.
15. Да се обрне поголемо внимание при употребата на женскиот род во сите официјални и внатрешни документи, како во именувањето на професиите (на пр. социјална работничка, психологистка, социологистка) така и во организационските улоги (менаџерка, едукаторка).
16. Да се изгради капацитет во рамките на организацијата за набљудување на

медиумите за спроведувањето на Законот за здравствена заштита, а во меѓувреме да се контактира со НВО Инфо центарот или Институтот Евро-балкан за можноста за користење на нивните електронски бази на исечоци од печатените медиуми. На тој начин ОЖО Свети Николе би можела да дознае повеќе за медиумските презентации на активностите на другите (државни институции и НВОи) и потенцијално и за своите.

17. ОЖО Свети Николе треба редовно да ја информира пошироката јавност за своите активностите. Во интервјуто со лице коешто многу добро ги познава медиумите и работи со нив добивме корисни сугестии: *Запознавањето на јавноста треба да е во континуитет. Би требало повеќе да ги искористат можностите кои им се пружаат во смисла на другите организации со цел на планирање на стратегијата за односи со јавноста на организацијата.*
18. Бидејќи кампањата и лобирањето се случиле на државно ниво, ОЖО Свети Николе се поместила од локалните на државните медиуми. Со оглед на тоа што се планира понатамошна работа на набљудување на спроведувањето на законот, медиумското внимание би морало да се одржува на национално ниво. Се предлагаат редовни конференции за печат во НВО Инфо центарот.
19. Поширока дистрибуција на печатениот годишен извештај: на партнерски НВОи од Скопје, членките на мрежата, локалните координаторки во селата и на донаторите. Да се продолжи со дистрибуција на извештајот на оние на кои досега им се испраќал, бидејќи од оваа публикација луѓето се информираат за работат на ОЖО Свети Николе .
20. Да се пронајдат можните заеднички области на делување во разговор со другите локални НВОи во Свети Николе и да се изврши вмрежување.
21. Проактивниот пристап во соработката со донаторите би подразбирал инсистирање на константна комуникација со донаторите присутни во Република Македонија. Понатаму, донаторите би требало лично да се контактираат и да се инсистира на повратни информации за доставените проекти, како и на понатамошно преговарање и застапување на проектот дури и кога донаторот одбил да го финансира во првиот круг. Типичен пример е проектот за добивање на мамограф којшто е испратен до Мобимак. Во однос на тоа до каде се стасало во процесот на преговарање, треба да се контактираат одговорните од фондацијата и да се закажат следни состаноци.

7. Препораки на постојаниот донатор на ОЖО Свети Николе, Kvinna till Kvinna:

1. Да се поддржи организацискиот развој на ОЖО Свети Николе во наредните две-три години како еден од нужните услови за понатамошен развој на организацијата. Тоа значи дека во овој и следниот годишен буџет треба да биде поддржано сè што е потребно за стратешкото планирање на организацијата, без оглед дали е планирано или не. Едноставно ревизиите на буџетот се можни. Исто така, за стратешко планирање е неопходна надворешната соработничка, па по тој повод предлагаме изборот на истата да го направи ОЖО Свети Николе.
2. Помошта за техничко опремување на организацијата, преку одобрување на средства за набавка на два нови компјутери, ласерски печатач, скенер и воспоставување на добра интернет комуникација, е исто така неопходна за идниот развој на организацијата.
3. Доколку е можно, да се продолжи со пренесувањето на "добри практики" од Шведска за подобрување на положбата на жените во Македонија.

Додаток 1: Договор за евалуација**ДОГОВОР ЗА ЕВАЛУАЦИЈА****ОПШТИ ПОДАТОЦИ**

Име на организацијата: Организација на жени на општина Свети Николе

Регистрирана: за прв пат во 1990; а со новиот Закон за здруженија и фондации, во 1998 извршена е пререгистрација.

Тип на организација: Невладина организација

Временски период за евалуација: од 1998. до 2004, со посебен осврт на работата на проектите од Kvinna till Kvinna за здравјето за жените.

КУСА ИСТОРИЈА

Организацијата самостојно работи од 1990, но со реализација на проекти започнува дури во 1997. година. Основната мисија на организацијата е унапредување на положбата на жените во сите сфери; еманципацијата и родовата еднаквост; здравствената едукација и заштитата преку разни форми на предавања и прегледи за жените како превентива; давање на секаков вид на помош (правна, социјална и др); човековите права и правата на жените со посебен осврт кон насилството врз жените и децата; работа со деца, младинци и општа популација.

Главните активности на организацијата се насочени кон подобрување на здравјето на жените. Во периодот помеѓу 1997 - 2004, реализирани се осум проекти за едукација за здравјето на жените. Спроведена е едукација на жените од руралните средини за репродуктивното здравје, и проекти за рано откривање на малигни заболувања на репродуктивните органи кај жените.

Од 2001. година континуирано работат со Шведската фондација Квинна тилл Квинна (Kvinna till Kvinna).

Во почетокот, едукацијата на жените била само за малигните заболувања. Во последните три години, во соработка со мрежа од 18 женски НВО од Македонија, работат на лобирање и застапување, со цел за подобрување на здравјето на жените.

Во 2003. година беше поднесен Амандманот за воведување на редовни гинеколошки прегледи за жените, а во февруари 2004 истиот е прифатен од страна на Парламентот, и е составен дел во Законот за здравствена заштита.

ЦЕЛ НА ЕВАЛУАЦИЈАТА

Целта на евалуацијата е преку идентификување на добрите страни и недостатоците да се оцени оправданоста на спроведените активности, за негативностите во иднина да бидат надминати.

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ЕВАЛУАЦИЈАТА

- Во однос на поставените и постигнатите цели, оценка за ефикасноста во работењето на Организацијата;
- Оценка за оправданоста на превземените активности како и нивната усогласеност со поставените цели;
- Оценка на раководната структура за придонесот кон реализација на активностите;
- Конкретни препораки за подобрување на работењето.

ОПСЕГ НА ЕВАЛУАЦИЈАТА - ШТО СЕ ЕВАЛУИРА?

- Постигнатите резултати во однос на планираните цели;
- Дали и колку применетите стратегии се соодветни и успешни во однос на планираните цели;
- Дали почетните ресурси (средствата, капацитетот на организацијата, начинот на раководење), се правилно искористени за постигнување на целите и спроведување на активностите;
- Поврзаноста на активностите и нивната координираност;
- Усогласеноста на надлежностите на ангажираните лица според потребите на проектните активности;
- Дали стратегијата за планирање и мониторингот се соодветни;
- Препораки за потребните промени со цел надминување на слабостите.

МЕТОДИ

- Читање на предлог проекти;
- Читање на наративните периодични и завршни извештаи;
- Читање на написи во весници за активностите на организацијата;
- Разговор со координаторката на проектот;
- Разговори и дискусии со останатите лица кои се директно вклучени во реализацијата на проектните активности;
- Дискусии со останатите членки од организацијата кои не се директно вклучени во активностите;
- Дискусии со корисничките и учесничките во проектните активности;
- Разговори со претставници/чки од локалната власт и одредени институции на локално ниво;
- Разговори со НВО кои директно се вклучени во активностите;
- Разговори со други НВО на локално и национално ниво и
- Разговори со претставници/чки во Парламентот.

СОДРЖИНА И ФОРМАТ НА ИЗВЕШТАЈОТ;

- Во извештајот мора да биде наведен описот на методите, наодите и средствата за спроведување на евалуацијата. Содржината на извештајот ќе биде разгледана и продискутирана со раководството и персоналот на организацијата. Писмениот извештај ќе биде подготвен и доставен до крајот на јануари 2005.

ВРЕМЕНСКА РАМКА

- Периодот за евалуација е помеѓу октомври 2004 - декември 2004.

Во извештајот ќе се вклучат заклучоците и препораките за подобрување на работата на организацијата и јакнење на капацитетите.

ХОНОРАР ЗА ЕВАЛУАТОРКАТА: 1500 евра во денарска противвредност.

ПАТНИ ТРОШОЦИ И СМЕСТУВАЊЕ: Трошок на Организацијата на жени на општина Свети Николе.

ЕВАЛУАЦИСКИ ТИМ:

Наташа Миленковиќ, работи со НВО-и од 1994; Работела на едукативни програми наменети за активистки на женски НВО-и во регионот (Феминистичка школа 1996 -

2000), како и за подршка на женски НВО-и (STAR Delphi International 1997 - 1999. Македонија и Сојузна Република Југославија). Со организациски развој и надворешна евалуација се занимава како едукативно така и преку евалуација на различни локални и меѓународни програми и организации. Одржала повеќе евалуациски тренинзи за UMCOR (Србија), Quaker Peace and Service (Босна и Херцеговина), Balkan Children and Youth Foundation (Македонија). Некои од меѓународните организации за кои има спроведено програмска евалуација се: Norwegian People's Aid, Cafod and Trocaire, CARE International а евалуации на локални организации се: Женска Текстилна Мрежа (Белград/Србија) и Биро за човекови права (Тузла/Босна и Херцеговина). Таа е една од авторките на евалуацискиот прирачник (*Со евалуација на ТИ, 2002*)

Афердита Хаџијаха Имери: Од 1997 работи во НВО секторот за STAR Delphy International на унапредување на положбата на жените во регионот; од 1999 - 2002. го поставува и раководи со програмот на STAR Network of World Learning за меѓусекторско јакнење и подршка за женското политичко и економско учество. Од 2003. работи во Министерството за образование и наука на подршка на реформите, со посебен осврт на врската помеѓу образованието и подобрувањето на положбата на жените во Република Македонија. Ги поддржува активностите на неколку НВО-и како што се: Антико; Ауреола од Струга; ОЖО Свети Николе и други.

Додаток 2: Евалуациски план**Евалуациски план за ОЖО Свети Николе, октомври - декември 2004.**

Активност	Временски период	Потребен број на денови/часови
Читање на документацијата	октомври - ноември 2004.	3 дена
Состаноци со координаторката и менаџерката на проектот, со поширокиот тим на ОЖО Свети Николе и прибирање на потребната документацијата	18. - 19.10.2004	2 дена
Креирање на развојна матрица на Организацијата	19. - 27.10.2004.	1 ден
Завршување на договорот за евалуација	до крајот на октомври 2004.	1 ден
Креирање прашања за интервјуа за различните засегнати учесници/чки	22.10. - 3.11. 2004	4 часа
Со корисничките и контролните групи, одредување на примерокот за анкета како и креирање на анкетни прашања	20.10. - 5.11. 2004.	1 ден
Собирање на анкетниот тим, давање инструкции на истиот, координирање со тимот, обработка на кодираните податоци во Excel	5.11. - 20.12.2004.	5 дена
Закажување на интервјуата, фокус групите и работилниците, правење база на податоци со сите имиња и телефони (фиксни и мобилни тел. броеви) на сите оние кои бидат ќе интервјуирани	Ноември 2004.	2 дена
Правење агенда за евалуациската работилница со 16 партнерски организации	Ноември 2004.	1 ден
Интервју со двете едукаторки	Декември 2004.	2 часа
Интервју со гинекологот др Илија Јованчев	Декември 2004.	1 час
Интервју со гинекологистка Надица Стојковска во Свети Николе која ги вршела прегледите	Декември 2004.	1 час
Интервју со правничката	Декември 2004.	1 часа
Фокус група со членките на Управниот и Надзорниот одбор	Декември 2004.	3 часа
Фокус група со локалните координаторки од различни села	Декември 2004.	2 часа
Евалуациска работилница со претставничките од 16 партнерски организации	Декември 2004.	5 - 6 часа
Интервју со градоначалникот на Свети Николе	Декември 2004.	1 час
Интервју со директорот на локалниот Здравствен Фонд	Декември 2004.	1 час

Активност	Временски период	Потребен број на денови/часови
Интервју со директорот на Здравствениот дом во Свети Николе	Декември 2004.	1 час
Интервју со Лилјана Поповска	Ноември 2004.	30 мин
Интервју со Слободан Даневски	Ноември 2004.	30 мин
Интервју со Ангел Димитров	Ноември 2004.	30 мин
Интервју со директорката на Радио Свети Николе	Декември 2004.	45 мин
Интервју со сопственикот на ТВ СВЕТ	Декември 2004.	45 мин
Интервју со Граѓанската Иницијатива на жени	Декември 2004.	2 часа
Интервју со Еколошкото друштво "Изгрев"	Декември 2004.	1 час
Интервју со Ромската организација во Свети Николе	Декември 2004.	1 час
Интервју со Билјана Герасимовска - АЕСЕ	Ноември 2004.	1 час
Интервју со Антико - Гунер Небиу	Ноември 2004.	1 час
Интервју со ООЖМ - Мирјана Димовска	Ноември 2004.	1 час
Интервју со ФИОМ - Марија Савовска	Ноември 2004.	1 час
Интервју со МЦМС - Неда Малеска	Ноември 2004.	1 час
Интервју со Квинна тилл Квинна - Сузи Риссер	Ноември 2004.	1 час
Интервју со НВО Инфо Центар - Билјана Бејкова	Ноември 2004.	1 час
Пишување на нацрт извештајот	Декември 2004.	5 дена
Претставување на прелеминарните резултати на состанок на Управниот и Надзорниот одбор на ОЖО Свети Николе	крај на Декември 2004.	4 часа
Пишување на финалниот евалуациски извештај	Јануари 2005.	10 дена

Додаток 3: Развојна матрица на ОЖО Свети Николе од 1998. до 2004.

Година	Име на проектот	Цели	Специфични цели	Постигнати резултати	Активности	Места на реализација	Број на корисници	Буџет	Донатор
1998.	Едукација на жените од руралните средини на општина Свети Николе за малигните заболувања		- Зајакнување на капацитетот на организацијата	- 9 одржани предавања во 3 села - 125 бесплатни прегледи - 600 поделени брошури (со 5 теми) - 60 постери залепени	- Три предавања на теми: 1.Контрацепција 2. Рак на дојка 3. Рак на матка - 100 бесплатни прегледи - Креирање, печатење и дистрибуција на 5 вида на брошури - Креирање и печатење на два вида на постери	Горобинци, Ерџелија и Црнилиште	- Предавања 100 - 125 жени - Прегледи на 125 жени (22 на понатамошно лекување, 1 итно во болница)	Одобрено 2744 ДМ	Star Delphi International
1999.	Едукација на жените од општина Свети Николе за малигните заболувања			- 12 одржани предавања во 3 села и градот - 100 бесплатни прегледи - 60 постери залепени - дистрибуирани 1000 брошури (5 вида)	- Три предавања на теми: 1.Контрацепција 2. Рак на дојка 3. Рак на матка - 100 бесплатни прегледи - Креирање, печатење и дистрибуција на 1000 брошури (5 вида) - Креирање и печатење на два вида на постери	Амзабегово, Мустафино, Пеширово и Свети Николе	- Предавања 140 -160 жени - Прегледи на 100 жени (20 на понатамошно лекување, 1 на болничко лекување)	Одобрено 4989,50 ДМ	МЦМС - Македонски Центар за Меѓународна Соработка
2000.	Едукација на жените од руралните подрачја			- 15 одржани предавања во 4 села и градот - 125 бесплатни прегледи - 90 постери залепени - 1000 брошури (5 вида) дистрибуирани	- Три предавања на теми: 1.Контрацепција 2. Рак на дојка 3. Рак на матка - 125 бесплатни прегледи - Креирање, печатење и дистрибуција на 1000 брошури (5 вида) - Креирање и печатење на два вида на постери	Кнежје, Кадрифаково, Сопот, Долно Ѓуѓанци и Свети Николе	- Предавања 104 -112 жени - Прегледи на 125 жени (48 на понатамошно лекување, 1 на болничко лекување)	Одобрено 5152,50 ДМ	МЦМС - Македонски Центар за Меѓународна Соработка
2001.	Едукација на			- 25 работилници во 5 места	- 5 работилници со 5	Горобинци,	-Предавања 150	Побарано	Квинна

Година	Име на проектот	Цели	Специфични цели	Постигнати резултати	Активности	Места на реализација	Број на корисници	Буџет	Донатор
	жените од руралните средини за рано откривање и соочување со малигните заболувања			- 200 бесплатни прегледи - Дополнителен резултат е тркалезната маса на тема: Малигните заболувања кај жените и потребата од интервенција на државата. - Како резултат од дополнителното анкетерање е анализата за малигните заболувања на примерок од 450 жени	теми: 1. Малигни заболувања, поим и симптоми 2. Психолошките трауми кај жените заболени од малигни заболувања 3. Семејството и болните заболени од малигни заболувања 4. Раното откривање на ракот на дојка 5. Раното откривање на ракот на матката - 200 гинеколошки прегледи - Дополнителна активност е тркалезната маса на тема: "Малигните заболувања кај жените и потребата од интервенција на државата." - Дополнителна активност е анкетата со 450 жени од 5 градови: Свети Николе, Кочани, Македонска Каменица, Крива Паланка и Штип	Ерџелија, Црнилиште, Мустафино и Свети Николе	жени -Прегледи на 200 жени (66 на понатамошно лекување)	14.784 ДМ Одобрено 15.228 ДМ + 435 ДМ	тилл Квинна
2001/ 2002.	Едукација на жените за зачувување и унапредување на репродуктивното здравје и планирање на	-Едукација на млади девојки и жени за репродуктивното здравје и планирање	-Контрола на раѓање -Рано откривање на одредени болести - Целосна заштита на	- 8 одржани работилници - 600 брошури дистрибуирани (6 видови)	- 8 работилници на теми: 1. Сексуалниот живот на младите девојки и жени 2. Внатрешни и надворешни полови органи	Свети Николе	- 25 жени на возраст од 15-35 години од македонска и ромска националност	Побарано 1998 \$ Одобрено 1998 \$	ФИОМ - Фондацијата Институт Отворени Општество Македо-

Година	Име на проектот	Цели	Специфични цели	Постигнати резултати	Активности	Места на реализација	Број на корисници	Буџет	Донатор
	семејството	на семејството	сopственото здравје		3. Полово преносливи болести 4. Контрацепција 5. Бенигни и малигни заболувања 6. Планираење на семејството 7. Бременост и породување 8. Улогата на жената во семејството - Креирање, печатење и дистрибуција на 600 брошури				нија
2002.	Можеме ли да смениме барем нешто?	- Промена на законската регулатива од областа на здравствената заштита -Формирање на јака мрежа на женски НВО -Подобрување на здравјето на жените		- Заедничка соработка со 8 женски НВО-и за подобрување на женското здравје - Заедничка иницијатива за редовни гинеколошки прегледи - Подигање на свеста кај јавноста и другите организации за потребата од редовни гинеколошки прегледи - Неочекуван резултат: вклучување на идејата за бесплатни гинеколошки прегледи во изборната програма на политичка партија - 1000 брошури дистрибуирани - 1400 билтени дистрибуирани	- 16 работилници на 4 теми: 1. Малигни заболувања - поим и симптоми 2. Психолошките трауми на жените заболени од малигни заболувања, и односот на болната жена и нејзиното семејство 3. Раното откривање на ракот на дојката 4 . Раното откривање на ракот на матката -7 тркалезни маси во Штип, Пробиштип, Крива Паланка, Македонска Каменица, Битола, Кочани и Куманово - Иницијатива за формирање на мрежа на 8 женски НВО-и за	- Работилници Лозово, Милино, Дорфулија, Немањици - Тркалезни маси: Штип, Пробиштип, Крива Паланка, Македонска Каменица, Битола, Кочани и Куманово	-Работилници 120 жени - Прегледи 110 жени - Пошироката јавност	Побарано 12960,00€ Одобрено 13287,00€	Квинна тилл Квинна

Година	Име на проектот	Цели	Специфични цели	Постигнати резултати	Активности	Места на реализација	Број на корисници	Буџет	Донатор
					<p>испитување на потребата за воведување на редовни гинеколошки прегледи</p> <ul style="list-style-type: none"> - 110 бесплатни гинеколошки прегледи - 4 средби со членките на мрежата - Собирање на официјални статистички податоци - Анкета на 750 жени од 8 општини - Креирање, печатење и дистрибуција на 1000 брошури (4 вида X 250) - Креирање, печатење и дистрибуција на 1400 билтени (2 броја) 				
2003.	Жените за задолжителни бесплатни гинеколошки прегледи	-Поднесување на амандман за редовни гинеколошки прегледи - Јакнење и проширување на мрежа од женски НВО за подобрување на женското здравје		<ul style="list-style-type: none"> - Заедничко лобирање и застапување на 18 женски НВОи - Поднесен амандман за редовни гинеколошки прегледи - Медиумска кампања Не Вртете го Погледот -реализирана - Дополнителни придобивки: бесплатно инсертирање на плакатот / флаерот во дневните весници Утрински весник и Вест; и во неделните и месечните списанија: Теа Модерна, Здравје, Капитал, Македонско сонце, Жена, Комплетна. - Дополнителна промоција на кампањата на НВО саемот - Дополнително одржана работилница за малигните заболувања во Винаца; 	<ul style="list-style-type: none"> - 6 работилници за жените од конфекцијата МОДА за малигните заболувања - Медиумска кампања - ТВ Спот - Креирање, печатење и дистрибуција на 20000 флаери - Креирање, печатење и дистрибуција на 3000 плакати - Креирање, печатење и дистрибуција на 	<ul style="list-style-type: none"> - Работилница во Свети Николе -1 работилница во Винаца - Лобирање и застапување на ниво на Република Македонија - Тркалезни маси во градовите од каде доаѓаат партнер организациите - Кампања во цела Македонија 	<ul style="list-style-type: none"> -Работилници 115 жени од Свети Николе и 25 жени од Винаца - Поширока јавност 	<p>Побарано 25.486,0€</p> <p>Одобрено 20.937€</p>	Квинна тилл Квинна

Година	Име на проектот	Цели	Специфични цели	Постигнати резултати	Активности	Места на реализација	Број на корисници	Буџет	Донатор
				- Воспоставени добри контакти со потпретседателката на Парламентот Лилјана Поповска	1000 брошури за малигни заболувања - 15 билборди - Лобирање и застапување - 16 тркалезни маси за предлог амандманот - Предлог амандман - Веб страница на организацијата - 4 заеднички средби со членките на мрежата - Контакти со пратеници/чки, правници/чки и лекари/ки - Прес конференција				
до 08. 2004.	Чекор по чекор до подобро здравје на жените	- Подобрвање на женското здравје преку промени во Законот за здравствен а заштита: -Одржување и проширување на мрежата на женски НВО и јакнење на капацитетот на организациите -Формирање на групи за самопомош за жените		- Усвоен амандман за редовни гинеколошки прегледи - Одржани две средби со членките на мрежата - Прес конференција за промоција на амандманот - Дополнителна активност - вклучување во дискусијата за Националниот план за превенција од ракот на дојката од страна на Министерството за здравство - Испратени препораки за дополнување на содржината на Националниот план за превенција од рак на дојка - Одржани две обуки за обучувачки	- 3 средби на членките на мрежата - 6 работилници со жени лекувани од рак на дојка и рак на матка - Лобирање и застапување - 2 прес конференции - 2 обуки за стручни лица за одржување на работилници за малигни заболувања - Анкета на 2000 жени за проблемите и потребите за здравјето на жените - Студиска посета на Женски центар Ужице со посебно внимание на групите жени	- Група за самопомош во Свети Николе - Лобирање и застапување во цела Република Македонија	- Поширока јавност - 14 жени во група за самопомош на жени лекувани од рак на дојка и матка - 28 стручни жени во обуките за обучувачки	Побарано 22.150 € Одобрено 23.038 € + 5000 € за набавка на автомобил	Квинна тилл Квинна

Година	Име на проектот	Цели	Специфични цели	Постигнати резултати	Активности	Места на реализација	Број на корисници	Буџет	Донатор
		заболени од малигни заболувања во Свети Николе			<p>лекувани од рак на дојка</p> <p>- Креирање, печатење и дистрибуција на 1000 брошури со малигни заболувања</p> <p>- Креирање, печатење и дистрибуција на 250 плакати</p> <p>- Креирање, печатење и дистрибуција на 1000 флаери</p> <p>- Креирање, печатење и дистрибуција на 500 брошури со резултатите од анкетата</p> <p>- Креирање, печатење и дистрибуција на 200 брошури за жените забоени од рак</p>				

Додаток 4: Анкетни прашања за корисничките на здравствената програма на ОЖО Свети Николе

ПРАШАЊА ЗА КОРИСНИЧКИТЕ НА ГИНЕКОЛОШКИТЕ ПРЕГЛЕДИ И ЕДУКАЦИИТЕ

а) до 20 год   б) 21-30 г   в) 31-40 г   г) 41-50 г

д) 51-60г   ё) над 60 г

а) основно   б) средно   в) вишо   г) високо

а) државна институција   б) приватна фирма

в)приватен бизнис   г) земјоделство   д) пензионерка

ё) невработена

а) мажена   б) немажена

Број на деца _____

1. Со кои проблеми жените во селата најмногу се соочуваат?

а. сиромаштија

б. здравствени проблеми

в. невозможност за понатамошно образование

г. насилство во семејството

д. учество на жените во донесување на одлуки за локалната заедница

ё. _____

2. Сте присуствувале ли на здравствените предавања организирани од страна на ОЖО Свети Николе во вашето село?

да ___ не _____

3. Доколку одговорот е да, дали предавањата беа разбирливи т.е дали можевте да го следите лекарот кога зборува?

Процените на скала од

Слабо   1   2   3   4   5   Одлично

4. Сте биле на бесплатен гинеколошки преглед организиран во рамките на проектот?

да ___ не _____

Доколку одговорот е да, која година сте биле на тој преглед? (ставете X во која година сте биле на преглед)

1998.	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.

5. Дали потоа сте биле на уште некој гинеколошки преглед?

а) да   б) не

6. Ако да, на колку прегледи до сега? (ставете колку пати и во која година сте биле на преглед)

1998.	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.

8. Освен овие предавања и прегледи кои се однесуваат на здравјето, за што уште би сакале да слушате на предавањата?

- а. можност за дополнителна едукација
- б. самовработување
- в. заштита на правата на жените
- г. психолошки совети
- д. сексуално преносливи болести
- ѓ. родово освестување
- е. права по однос на новиот закон за задолжителни гинеколошки прегледи
- ж. _____

9. На кој вид на активност би сакале да присуствувате во вашето село?

- а. дружење
- б. предавања
- в. обуки за компјутери
- г. курсеви за јазик
- д. активно учество во активности на локално ниво
- ѓ. _____

Додаток 5: Анкетни прашања за контролната група на жени**ПРАШАЊА ЗА ЖЕНИТЕ ВО КОНТРОЛНИТЕ ГРУПИ**

а) до 20 г   б) 21-30 г   в) 31-40 г   г) 41-50 г

д) 51-60 г   ё) над 60 г

а) основно   б) средно   в) вишо   г) високо

а) државна институција   б) приватна фирма

в) приватен бизнис   г) земјоделство   д) пензионерка

ё) невработена

а) мажена   б) немажена

Број на деца _____

1. Со кои проблеми најмногу се соочуваат жените од селата?

а. сиромаштија

б. здравствени проблеми

в. невозможност за понатамошно образование

г. насилство во семејството

д. учество на жените во донесување на одлуки за локалната заедница

ё. _____

2. Сте присуствувале ли на некои од здравствените предавања организирани од страна на ОЖО Свети Николе во вашето село?

да ___ не _____

3. Зошто не?

а. не знаев

б. немав време

в. проблеми во семејството

г. _____

4. Што би ве мотивирало да дојдете следниот пат на некое слично предавање?

а. да бидам информирана на време

- б. да слушнам од сосетката дека било добро
- в. да биде некој актуелен проблем
- г. гинеколошки прегледи после предавањата

5. Во која година од наведениот период 1998 - 2004, сте биле на гинеколошки преглед?
(ставете X во која година сте биле на преглед)

1998.	1999.	2000.	2001.	2002.	2003.	2004.

6. На кој вид на активност би сакале најмногу да присуствувате во вашето село?

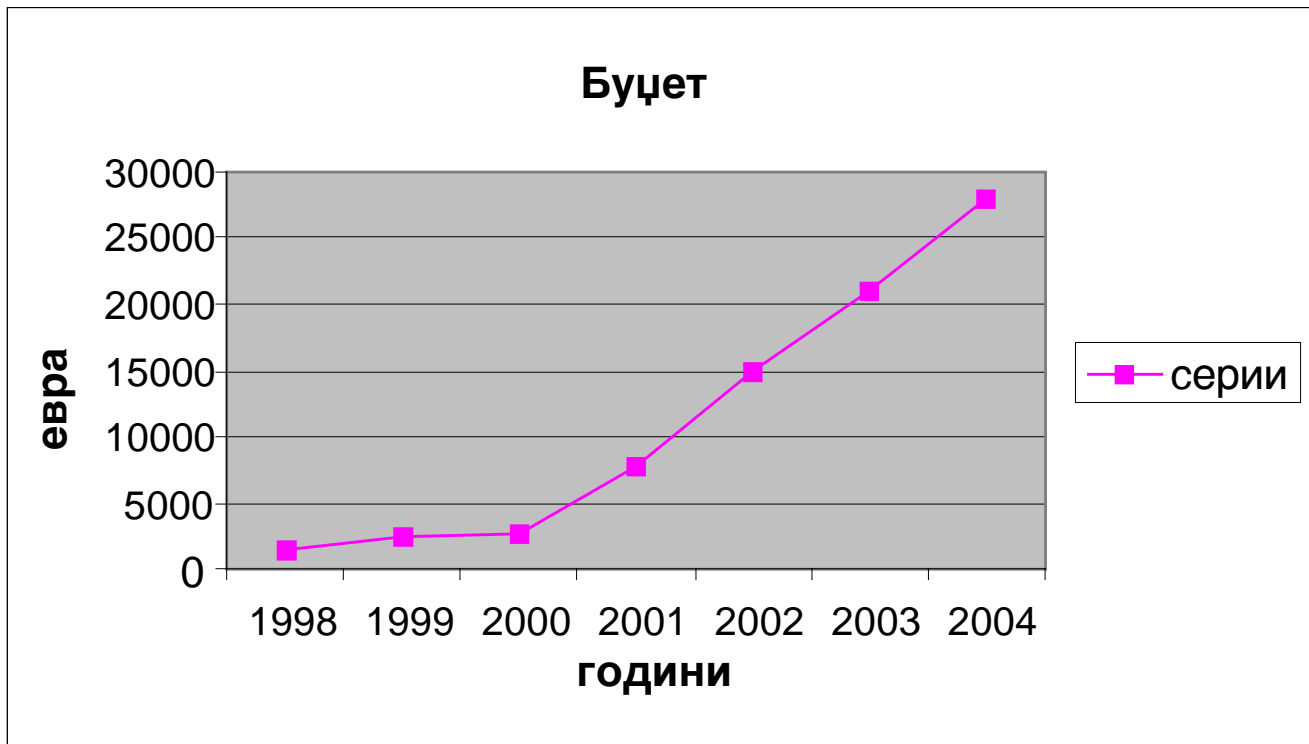
- а. дружење
- б. предавања за здравјето на жените
- в. предавања за родовата еднаквост
- г. предавања за правата на жените
- д. предавања за демократијата
- ѓ. обуки за компјутери
- е. курсеви за јазик
- ж. _____

Додаток 6: Евалуациски прашања за интервјуата

ПРАШАЊА ЗА ИНТЕРВЈУАТА

- Ве молам накратко опишете ја вашата досегашна соработка со ОЖО Свети Николе.
(дополнителни прашања: Колку долго трае соработката, како започнала? По чија иницијатива? На кои проекти/активности досега соработувате и каква е/беше вашата улога во таа соработка - едукаторка, членка на надзорен/управен одбор, консултантка, соработничка, донаторка итн?)
- Зошто ја започнавте соработката со ОЖО Свети Николе?
- Како дознавте за работата/активностите на ОЖО Свети Николе?
- Во споредба со другите невладини организации со кои соработувате како би ја опишале ОЖО Свети Николе? Што би издвоиле како нивна посебност во однос на другите НВО-и?
(дополнителни прашања: со кои други НВО-и интервјуираната личност или неговата/нејзината организација соработува? Колку меѓу нив се женски групи?)
- Што би истакнале од соработката со ОЖО Свети Николе за вас лично/за вашата организација како позитивна страна?
(дополнителни прашања: Што добивате од соработката: знаење, искуство, пари, контакти, можност за професионален развој, нешто друго? Што добива вашата организација? Како се одвива комуникацијата - зачестеност, редовност во информирањето? Дадете пример за добра соработка со членките на ОЖО Свети Николе од вашето искуство)
- Како би можела ОЖО Свети Николе да ја унапреди соработката со вас/вашата организација? Конкретно опишете едно ваше искуство од минатото кое во иднина би можело да биде поинакво, подобро.
(дополнителни прашања: зачестеност во комуникацијата, редовност во информирањето за активностите, тематска поврзаност/преклопување?)
- Што би истакнале како најважен придонес/клучно достигнување на ОЖО Свети Николе за унапредување на статусот на жената/здравјето на жените (зависно од позицијата на интервјуиранот/а)? Што би истакнале како најважен придонес на ОЖО Свети Николе за изградбата на цивилното општество?
- Какви би биле Вашите препораки за идната работа на ОЖО Свети Николе?
(дополнителни прашања: - зависно од познавањето на целокупната програма: продолжување со работа на пооделни теми/програми; покренување на нови програми; начинот на работа: едукација, јавно застапување; избор на целна група: жени од село, млади жени во Свети Николе и околните села, млади средношколки/средношколци, студенти/ки; жени вработени во фабриките (државни и приватни), женски групи, други НВО-и)
- Кои се според Вас трите најголеми проблеми со кои се соочуваат жените во Македонија?

Додаток 7: Графички приказ растот на буџетот на ОЖО Свети Николе од 1998. до 2004.

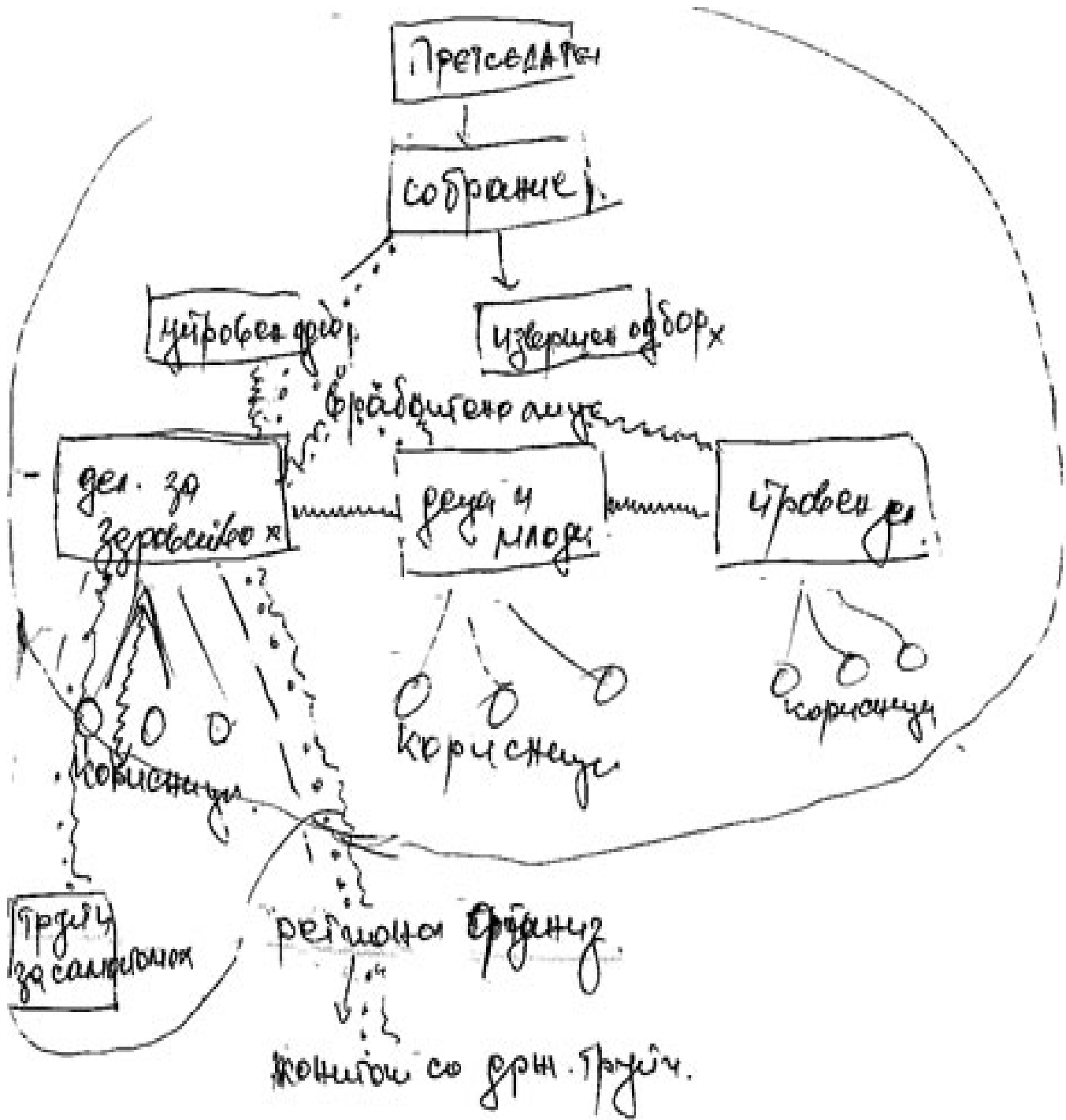
Додаток 8: Дел од интервјуото со директорот на Здравствениот фонд во Свети Николе

- *Фирмите во стечај и оние кои што работат со загуба не плаќаат придонеси, а во Свети Николе тоа се јавните претпријатија: водостопанството, јавното шумско претпријатие, додека пак многу фирми плаќаат со задоцнување. Според искуството на Фондот за здравствено осигурување многу фирми повеќе уплатуваат за здравствено осигурување отколку за пензиско осигурување.*
- *Со стапувањето во сила на новиот закон, 1.1.2005⁹. Пензиско-инвалидското осигурување, Управата за приходи и Заводот за вработување ќе издаваат потврда за платени придонеси како одобрение за исплата на платите. Таа процедура ќе се одвива електронски преку поврзан систем така што секој во ланецот може да ја следи состојбата.*
- *Државата ги подржува земјоделците (оние кои се пријавени и имаат имот и плаќаат придонеси од порано) и од 2003/2004. година им ги плаќа придонесите (здравствено и пензиско осигурување) со цел да ги стимулира тие самите да го работат тоа понатаму. Останатите членови од семејството (жени и деца) се осигурани преку сопственикот на имотот. Во изминатите години, во општина Свети Николе, имало околу 300 пријавени земјоделци, додека во 2003г. ги имаше само околу 30. Со отварањето на можноста државата да ги плаќа придонесите на земјоделците една година, бројот на млади кое се пријавуваат се зголемува и денес достигна број околу 100 пријавени преку овој вид на осигурување во општината. Откога државата престана да ги плаќа овие придонеси прерасна во позитивен тренд земјоделците понатаму сами да ги плаќаат истите.*
- *Постојат категории на граѓани кои се ослободени од партиципација, но во тие категории не се вклучени болните од малигни заболувања.*
- *Цената на Папаниколау тестот е утврдена со закон и треба да чини исто во сите градови во Македонија.*

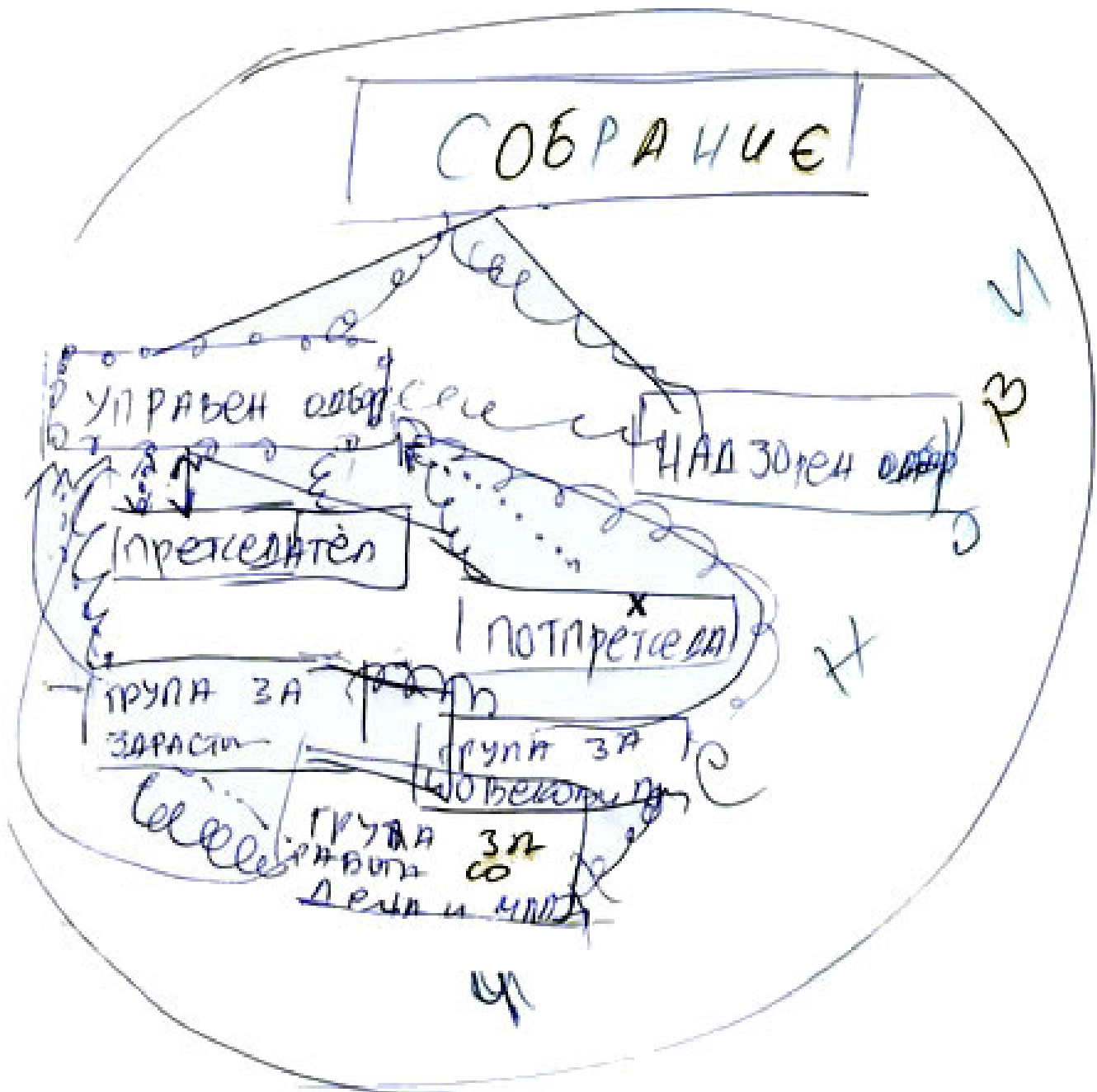
---

⁹ Според најновите информации законот ќе стапи на сила од 1.6.2005.

Додаток 9: Внатрешна перцепција на структурата на организацијата

Додаток 10: Внатрешна перцепција на процесот на донесување на одлуки

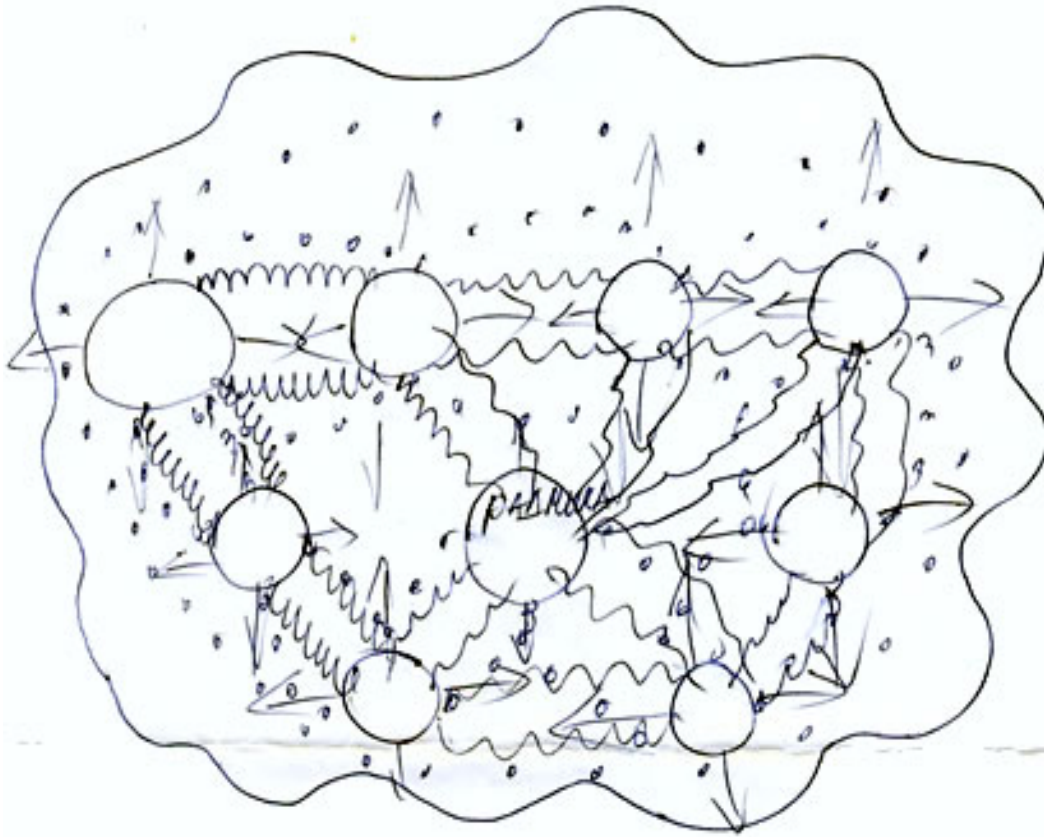

- - ~~вонредно~~ донесување на одлуки
- Ееее - протоки на информација

Додаток 11: Внатрешна перцепција пренесувањето на информации

ХИЕРАРХИСКА ГРАФИКА

27

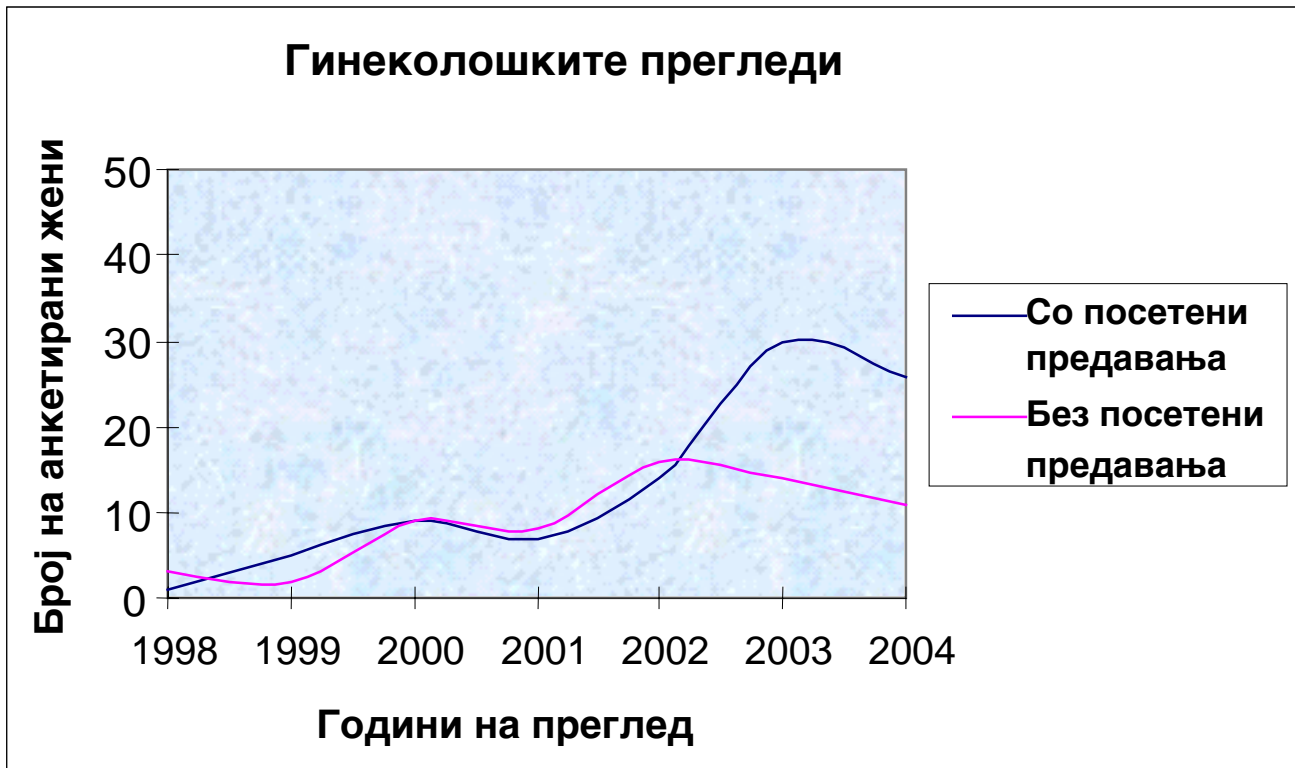
○ — СЕКОЈА ЧЛЕНКА

↑ — ЦЕЛИТЕ, МЕЉБИТЕ, ПОТРЕБИТЕ НА ЧЛЕНОЦИТЕ

☁ — НАСОХИТЕ, ПОТРЕБИТЕ НА ГРУПАТА
КАКО ЦЕЛНА НАСОУВАШИТЕ НА ДОЛНИТЕ
НА ЕВАНЖИТЕ

••• КОЈ ГИ НОСИ ОДЛУКИТЕ

••••• КОМУНИКАЦИЈА

Додаток 12: Корелација помеѓу едукацијата и одењето на редовни гинеколошки прегледи

Влијанието на предавањата во освестеноста на жените за потреба од гинеколошките прегледи.